

Хмельницький національний університет
Гуманітарно-педагогічний факультет
Кафедра української філології

ДИПЛОМНА РОБОТА

Магістр

на тему: ОНІМНИЙ ПРОСТІР РОМАНУ МАКСА КІДРУКА
«НА ЗЕЛАНДІЮ!»

Галузь знань 03 Гуманітарні науки
Спеціальність 035 Філологія
Спеціалізація 035.01 Українська мова та література

Шифр ДРФУМм. 022046.01.02.00

студентки ІІ курсу групи ФУМм-22-1 _____ В. НЕЙМАН
Дата Підпис

Керівник _____ О. ЮЩИШИНА, канд. філол. наук, доцент
Підпис

До захисту допускаю:

В. о завідувача кафедри української філології _____ А. ЯНЧИШИН
Підпис

Хмельницький 2023

ХМЕЛЬНИЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет гуманітарно-педагогічний
Кафедра української філології
Рівень вищої освіти магістр
Галузь знань 03 «Гуманітарні науки»
Спеціальність 035 «Філологія»
Спеціалізація 35.01 «Українська мова та література»
Освітня програма освітньо-професійна

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри української філології
_____ Інна Царалунга
23 вересня 2022 року

**ЗАВДАННЯ
НА ДИПЛОМНУ РОБОТУ
НЕЙМАН ВІТИ ІГОРІВНИ**

1. **Тема роботи:** «Онімний простір роману Макса Кідрука «На Зеландію!», затверджена наказом ректора університету від 15 серпня 2023 року № 7.

Керівник роботи – О. М. Ющишина.

2. **Термін подання студентом завершеної роботи** – грудень 2023 року.

3. **Вихідні дані роботи.** Незважаючи на наявність низки теоретико-практичних напрацювань Л. Белея, Є. Буєвської, М. Доценко, В. Калінкіна, Ю. Карпенка та інших дослідників, комплексна характеристика поетонімів роману Макса Кідрука «На Зеландію!» не виконувалася, що обумовлює актуальність теми кваліфікаційної роботи магістерського рівня.

4. **Перелік підлеглих розробці питань.**

Фіксування власних назв роману Макса Кідрука «На Зеландію!», їхня інвентаризація.

Вивчення історії дослідження поетонімів.

Огляд сучасних здобутків літературної ономастики.

З'ясування структурних, мотиваційних та стилістичних особливостей поетонімів роману Макса Кідрука «На Зеландію!»

Установлення продуктивності вживання власних назв романістом.

Укладання словника поетонімів роману Макса Кідрука «На Зеландію!».

5. Графічний матеріал – таблиця, діаграми.

6. Консультанти розділів дипломної роботи

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		завдання видав	завдання прийняв

7. Дата видачі завдання – 14 вересня 2022 року.

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Найменування етапів виконання дипломної роботи	Термін виконання	Примітка
1	Обрання теми дипломної роботи	Вересень 2022 року	
2	Опрацювання наукової літератури з теми дослідження	Вересень 2022 року	
3	Збирання матеріалу, його первинна наукова інтерпретація	Вересень-листопад 2022 року	
4	Написання першого розділу дипломної роботи	Грудень 2022 – квітень 2023 року	
5	Апробування результатів дослідження шляхом здійснення публікації у збірниках наукових праць та участі у конференціях	Лютий, квітень 2023 року	
6	Написання другого і третього розділів дипломної роботи	Травень-вересень 2023 року	
7	Написання «чорнового» варіанту дипломної роботи	Жовтень-листопад 2023 року	
8	Попередній захист дипломної роботи	Грудень 2023 року	
9	Остаточне завершення дипломної роботи	Грудень 2023 року	
10	Подача дипломної роботи на кафедру	Грудень 2023 року	

Студентка
Керівник

_____ Віта НЕЙМАН
_____ Оксана ЮЩИШИНА

АНОТАЦІЯ

Тема роботи «**Онімний простір роману Макса Кідрука “На Зеландію!”**». Автор – **Неyman В. І.** Науковий керівник – Ющишина О. М. Обсяг магістерської роботи – 102 сторінки, з них – 74 сторінки основного тексту. Робота містить 7 додатків, 83 джерела посилання.

Ключові слова: *поетонім, роман, Макс Кідрук, проза, функціонально-стилістичне навантаження, структурна та мотиваційна характеристика, продуктивність вживання.*

Об’єкт дослідження – поетоніми роману Макса Кідрука «На Зеландію!».

Предмет дослідження – структура власних назв, їхні мотиваційні та стилістичні особливості.

Мета дослідження – комплексний аналіз онімного простору роману Макса Кідрука «На Зеландію!» з погляду структурних, мотиваційних та стилістичних особливостей поетонімів.

Згідно з ідейним задумом, фабулою, композиційною організацією, жанрово-стильовими особливостями автор послуговується топопоетонімами (176; 49% від усіх виявлених поетонімів), антропопоетонімами (64; 18%), прагмапоетонімами (59; 16,8%), ідеопоетонімами (31; 8,8%), ергопоетонімами (13; 3,7%) та міфопоетонімів (9; 2,5%).

Зафіксовані поетоніми вживаються автором із різною метою: створення культурно-історичного фону (*Римська імперія*), опис місць подій, напрямку подорожей (*Сирія, «Каїр – Дамаск – Київ»*), ідентифікація персонажів (*Макс Кідрук, Артёмка Ч.*), наповнення художнього тексту філософсько-інтелектуальним підтекстом (*«Держава страху»*) тощо. Виявлені власні назви в романі є поліфункціональними, ключовими функціями яких є номінативна, ідентифікаційна, локально-темпоральна, естетична, емоційно-експресивна, текстовірна та ін.

Структурний склад ономастикону аналізованого твору містить складені (*острів Пасхи, Сергій Притула*) (170; 48,3%), прості (*Мійя, «Підйом»*) (167; 47,4%) та складні (*Месопотамія, «Аерофлот»*) (15; 4,3%) поетоніми.

Зазначено, що прості поетоніми переважають у топопоетонімах (107; 60,8%) та міфопоетонімах (8; 89%); складені – у антропопоетонімах (36; 56,3%), прагмапоетонімах (31; 52,5%), ідеопоетонімах (21; 67,7%) та ергопоетонімах (9, 69,2%). Складні поетоніми наявні в незначній кількості серед топопоетонімів (8; 4,5%), ергопоетонімів (3; 23%), прагмапоетонімів (3; 5%), ідеопоетонімів (1; 3,2%).

У тексті роману Макса Кідрука «На Зеландію!» ми виявили 352 поетоніми.

Найбільш чисельною є група топопоетонімів (*Київ, Атакама, Кайлас*) (176; 47,8%). Меншою кількістю власних назв представлені групи антропопоетоніми (*Ірина, Артёмка Ч, Хосні Мубарак.*) (64; 18,2%); прагмапоетоніми (*Піраміда Чарівника, Ан-225 «Мрія», Ауді А5*) (59; 16,8%); ідеопоетоніми (*«На Пуп Землі», «Факти», «Титанік»*) (31; 8,8%). Незначною кількістю репрезентуються групи ергопоетонімів (*посольство України в Єгипті, «Аеросвіт»*) (13; 3,7%), міфопоетонімів (*Аллах, Бог, Морфей, Оракул*) (9; 2,5%).

ЗМІСТ

ВСТУП	6
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ВИВЧЕННЯ ВЛАСНИХ НАЗВ, ЗАФІКСОВАНИХ У ХУДОЖНЬОМУ МОВЛЕННІ	10
1.1. Поетонім у системі пропріальних одиниць української мови: сутність та типологія.....	10
1.2. Дослідження поетонімів у вітчизняній літературній ономастиці : огляд сучасних здобутків	19
1.3. Мовно-художня практика Макса Кідрука в дискурсі мовознавчих досліджень	27
Висновки до розділу 1	32
РОЗДІЛ 2. СТРУКТУРНІ, МОТИВАЦІЙНІ ТА СТИЛІСТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ОНИМНОГО ПРОСТОРУ РОМАНУ МАКСА КІДРУКА «НА ЗЕЛАНДІЮ!» ...	33
2.1. Топопоетонімікон роману	33
2.2. Функціонування антропопоетонімів у художньому творі.....	47
2.3. Специфіка прагмапоетонімів твору	59
2.4. Идеопоетонімні одиниці художнього тексту.....	64
2.5. Ергопоетонімичний простір роману	68
2.6. Міфопоетоніми твору	73
Висновки до розділу 2	74
ВИСНОВКИ.....	75
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ	79
ДОДАТКИ.....	88

ВСТУП

Літературна ономастика слугує унікальним джерелом для виявлення особливостей мовно-художньої практики письменників, адже власні назви (поетоніми) створюють специфічний онімний простір творів, що відображає авторську світоглядну концепцію.

На сьогодні вагоме наукове значення мають фундаментальні ономастичні напрацювання Л. Белея [4], М. Буєвської [7], А. Вегеш [11], Т. Вінтонів [12], І. Гаврилюк [13], О. Горбач [16], В. Калінкіна [22], О. Карпенко [24], Ю. Карпенка [26], Е. Кравченко [39], Т. Крупеньової [40], Г. Лукаш [45], А. Лупол [49], М. Мельник [54], Л. Селіверстової [63], М. Торчинського [74], Т. Чуб [80] та ін., у яких описано сутність поетонімів, їх функціонально-стилістичне навантаження в художньому мовленні, а також з'ясовано залежність складу онімного простору твору від літературного напрямку, жанрових особливостей та авторського задуму.

До того ж особливо актуальним є вивчення онімного простору прозових творів українських письменників ХХІ ст., адже поетоніми відіграють провідну роль в інтерпретації закодованого письменником ідейного, тематичного та образного змісту літературного твору.

Ономастикон постмодерністських прозових творів неодноразово ставав об'єктом уваги багатьох українських мовознавців. Зокрема, М. Доценко проаналізувала поетоніміку в аспектах походження, структури, функціонально-стилістичного навантаження у романах Т. Прохаська «Непрості», С. Жадана «Ворошиловград» та В. Шкляра «Ключ» [19]; Д. Козловська вивчала структурно-семантичні та функціонально-стилістичні особливості поетонімії таких сучасних романів, як Г. Вдовиченко «Пів'яблука», Л. Дашвар «Село не люди», Л. Денисенко «Молоко з кров'ю», «Кавовий присмак кориці» [33].

Проте поза увагою науковців залишивсь онімний простір прозових творів Макса Кідрука, зокрема роману «На Зеландію!» (2014) [31], що має низку диференційних особливостей, які потребують ґрунтовного вивчення, що й визначає *актуальність теми*.

Мета дипломної роботи – комплексний аналіз онімного простору роману Макса Кідрука «На Зеландію!» з погляду структурних, мотиваційних та стилістичних особливостей поетонімів.

Поставлена мета визначає такі **завдання**:

- уточнити сутність поетонімів та деталізувати їхню систематизацію;
- описати історію вивчення власних назв, засвідчених у художніх творах;
- розглянути сучасні здобутки вітчизняної літературної ономастики;
- розкрити особливості мовно-художньої практики Макса Кідрука;
- зібрати й класифікувати онімний матеріал;
- визначити продуктивність вживання поетонімів у романі;
- схарактеризувати структурні, мотиваційні, стилістичні особливості антропопоетонімів, топопоетонімів та ін. груп поетонімів.

Об’єктом дослідження є поетоніми роману Макса Кідрука «На Зеландію!».

Предметом дослідження є структура власних назв, їхні мотиваційні та стилістичні особливості.

Матеріалом дослідження слугує твір Макса Кідрука «На Зеландію!» (2014).

Методи дослідження. Досягнення поставленої в роботі мети при вирішенні конкретних завдань зумовило застосування таких методів, як *феноменологічного* (розкриття специфіки мовно-художньої практики Макса Кідрука), *описового* (класифікація та інтерпретація поетонімів), *структурного* (аналіз структурної організації поетонімів), *етимологічного*

(визначення походження власних назв), *контекстуально-інтерпретаційного* (з'ясування функціонально-стилістичної оригінальності онімів), *кількісних підрахунків* (виявлення продуктивності окремих груп онімів).

Наукова новизна дипломної роботи полягає в тому, що вперше було здійснено спробу структурного, мотиваційного та стилістичного аналізу власних назв, вибраних із роману Макса Кідрука «На Зеландію!».

Теоретичне значення дослідження полягає в розробці уточнених теоретико-методологічних засад літературної ономастики із зверненням особливої уваги на статус цих пропріальних одиниць із погляду загальних та специфічних ознак.

Практичне значення роботи визначається можливістю використання матеріалів та результатів дослідження при проведенні як мовознавчих, так і літературознавчих досліджень різного спрямування, при створенні словників мови письменників, а також у процесі викладання гуманітарних дисциплін у навчальних закладах різних рівнів, зокрема у спецкурсах з поезики та літературної ономастики.

Апробація результатів роботи. З теми дослідження 2023 року опубліковано дві статті: «Топопоетонімікон тревелогу Макса Кідрука «На Зеландію!»» («Науковий потенціал дослідника: філологічні та методичні пошуки») [57] і «Псевдопоетоніми тревелогу Макса Кідрука «На зеландію!»: мотиваційний аспект» («Поділля. Філологічні студії») [56].

Про результати дослідження доповідалося на V Всеукраїнській студентсько-викладацькій науково-практичній інтернет-конференції з міжнародною участю «Сучасні тенденції та перспективи мовно-літературної освіти в Україні» (Глухівський національний університет імені Олександра Довженка, 17 лютого 2023 року); II Всеукраїнській науково-практичній конференції «Проблеми філології: історія та сучасність» (Хмельницький

національний університет, 21 лютого 2023 року) та Подільських філологічних читаннях (Хмельницький національний університет, 28 квітня 2023 року).

Структура роботи. Дослідження складається зі вступу, двох розділів, висновків, списку використаної літератури і семи додатків. Загальний обсяг роботи – 102 с., з яких 74 с. – основного тексту. Кількість джерел, що подаються в списку використаної літератури, складає 83 позиції.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ВИВЧЕННЯ ВЛАСНИХ НАЗВ, ЗАФІКСОВАНИХ У ХУДОЖНЬОМУ МОВЛЕННІ

1.1. Поетонім у системі пропріальних одиниць української мови: сутність та типологія

Серед багаторічних мовознавчих досліджень особливе місце посідає вивчення художньої мови, що є засобом створення естетично довершеної дійсності. Мова художніх творів виявляється не лише у певних стилях (прозовому, поетичному та ін.), але й у ідіостилі (індивідуальному стилі) письменника. Кожен митець слова прагне до створення оригінальних текстів, тому мова в літературі набуває ознак експресивності, емоційності, образності, колоритності, стилістичності тощо.

З огляду на це в художньому тексті важливим є добір найбільш виразних мовних одиниць, що є змістовно і стилістично вмотивованим для реалізації авторського задуму, а також слугуватимуть елементами унікальності мовно-художньої практики письменника. З-поміж них провідне місце посідають власні назви (оніми), адже індивідуалізують найменованний об'єкт чи суб'єкт, виокремлюють із однотипних.

Зауважимо, що на сьогодні не існує однозначної думки щодо терміна на позначення власних назв, засвідчених в художньому тексті, так і до назви науки, що їх вивчає. Найбільш частотним є вживання терміна «літературна ономастика», менш розповсюдженими – «поетична ономастика» та «літературно-художня ономастика». Також паралельно функціонують терміни «літературний онім», «літературна онімія», «поетонім», «поетонімія». У своєму дослідженні ми надаємо перевагу термінам «поетонім» на позначення кожної власної назви у літературному творі та

«літературна ономастика» для найменування розділу ономастики, що вивчає оніми, зафіксовані в художньому мовленні.

Наразі існує значна кількість наукових праць, у яких різноаспектно висвітлено природу поетонімів, а саме: сутність, структурна класифікація онімів, засвідчених у літературних творах, стала об'єктом вивчення в ономастичних розвідках Л. Литвин [44], Г Лукаш [46], М. Торчинського [76] та ін.; функціональні особливості висвітлені у працях М. Мельника [54], В. Серебрякової [64]. Наукові напрацювання М. Буєвської [7], М. Доценко [19], Е. Кравченко [37], Т. Чуб [80] спрямовані на комплексне дослідження поетонімів.

Проблема структурування та функціонування власних імен у художньому тексті передбачає осмислення поетоніма як пропріальну одиницю мови.

У «Сучасному словнику іншомовних слів» за редакцією О. Скопненко, Т. Цимбалюк зафіксовано термін «поетонім» із такими значеннями:

«1) розділ філологічної науки, у якому вивчаються структура й творчі засоби літературних творів, їхня форма та принципи аналізу;

2) система стилістичних особливостей, поетичних принципів і форм, властивих творчості того чи іншого автора або літературному напрямку» [69, с. 545-546].

В. Калінкін у монографії «Поэтика онима» детально розглядає основні терміни поетичної ономастики, трактуючи їх так, поетонім – «сукупність вживань даного імені в тексті, за допомогою якого завжди здійснюється характеристика поіменованого уже суб'єкта чи об'єкта», поетонімісфера – «сукупність усіх онімів художнього твору», поетонімогенез – «складний генезис власної назви», а також акцентує на тому, що поетоніми – це не власні імена, а їхня специфічна трансформація (поетонімогенез). Ономаст

підтверджує думку тим, що власні імена в художньому мовленні використовуються на позначення не реальних об'єктів чи суб'єктів, а ідеальних образів реальних або вигаданих суб'єктів чи об'єктів, що названі власними іменами та існують у творчій уяві письменника, а також сприймаються читачами крізь призму літературного тексту [22, с. 72-78].

Доречно зазначити, що теорія про поетонімогенез (безупинне творення власних назв у літературному творі) заслуговує на визнання серед українських ономастів, однак підтримаємо думку Ю. Карпенка, який наголосив на тому, що трансформації онімів у художньому тексті не підтверджує неіснування поетонімів як пропріальних одиниць [27, с. 8].

Узагальнивши думки українських вчених-ономастів щодо термінологічного апарату літературної ономастики, Е. Кравченко в науковій розвідці «Теория поэтонимологии: современное состояние и перспективы» визначає поетонімом «кожну власну назву художнього тексту, що формулює (віртуальний) фіктивний денотат вигаданого хронотопу, що може співвідноситися або не співвідноситися з вигаданими або реальними об'єктами культурного контексту; визначається наявною або новою формою; усвідомлюється в контексті автохтонного тексту» [37, с. 7].

Заслуговує на нашу увагу й трактування парадигми поетоніма як «сукупності онімних та безонімних номінацій, співвіднесених з одним художнім об'єктом (денотатом), що входить до складу відповідної підсистеми» [37, с. 6], а також уточнення термінів «поетонімосфера» («ієрархічна система поетонімів завершеного художнього тексту, що підпорядковані закону цілісності літературного твору та інтегрованих у різнорівневі множини») та «поетонімогенез» («поступовий рух семантики поетоніма (нарощування та об'єднання семантичних компонентів у семи), пов'язаний із саморухом тексту») [37, с. 7].

Слушно зауважує О. Карпенко про те, що автор, добираючи систему онімів, створює особливий онімний простір, який орієнтований на сприймання читачами [23, с. 44]. В. Калінкін визначає онімний простір художнього твору як відкрити, завершену систему, що є фрагментарною щодо відтворених у літературному тексті художньої картини, формується з естетичною метою та виконує значну кількість функцій [22, с. 55].

Нині існують різноманітні підходи до класифікації структурних частин онімного простору твору. Наприклад, згідно з сюжетним функціонуванням та значенням онімів у художньому тексті для образної характеристики М. Доценко виокремлює поетоніми, що безпосередньо або опосередковано беруть участь у розкритті фабули літературного твору, а також є засобом виділення характеристики (імена дійових осіб, назви місць дії тощо) або належать до загальної образної характеристики (літературні, історичні та інші власні назви, що слугують «культурним» фоном) [19, с. 30-32].

До того ж на сьогодні можемо спостерігати розбіжності в наукових думках ономастів щодо розподілу поетонімів на групи залежно від денотатно-номінативних особливостей.

До прикладу, Л. Литвин розробила своєрідну класифікацію власних назв, у якій виокремлено групи:

- 1) імена об'єктів (хороніми, топоніми, назви артефактів);
- 2) імена суб'єктів (зооніми, антропоніми);
- 3) реальні імена об'єктів чи суб'єктів (прізвища, імена, історичні імена);
- 4) вигадані імена об'єктів або суб'єктів (літературні, міфологічні, біблійські та okazіональні імена);
- 5) імена-актанти (імена-характеризатори, імена-фони).

Проте поза увагою ономастки залишилася типологічна належність псевдонімів та криптонімів [44, с. 17].

Натомість О. Карпенко поділяє літературні оніми на такі групи: «антропоніми (імена історичних осіб, фіктоніми); ергоніми (об'єднання людей); теоніми (назви божеств); зооніми (клички тварин); топоніми (власні географічні назви); астроніми (назви космічних об'єктів); хрематоніми (назви матеріальних предметів); ідеоніми (назви ідеальних речей); хрононіми (власні назви подій, часових відрізків)» [23, с. 69-72].

Цікавою та науково обгрунтованою є спроба вченої згрупувати поетоніми згідно з теорією фреймів: «топонімічний, космонімічний, антропонімічний, ергономічний, хрононімічний, хрематонімічний, ідеонімічний та ін.» [24, с. 340].

Однією із найбільш вдалих спроб структурування поетонімів, на нашу думку, є класифікація власних назв у художньому тексті М. Торчинського у монографії «Структура онімного простору української мови».

Згідно з думкою про те, що базове поняття «поетонім» дозволяє створення нових термінів на позначення розрядів власних назв за типом об'єкта найменування [22, с. 75] вчений-ономаст розділяє поетоніми на поля (вітопоетоніми, топопоетоніми, космопоетоніми, прагмапоетоніми, ідеопоетоніми, ергопоетоніми), підполя (антропопоетоніми, хоропоетоніми, космоорбітопоетоніми, артіпоетоніми, бібліопоетоніми), сектори (у зоопоетонімії – пекопоетоніми; у хоропоетонімії – територіпоетоніми) та підсектори (у межах сільвопоетонімів – дримопоетоніми; прецепторопоетонімів – гоноропоетоніми) [74, с. 239-253].

З сучасного наукового погляду є цікава спроба класифікації М. Доценко, яка на основі осмислення синкретичного процесу «реальна ономастика – автор – поетична ономастика» виокремлює:

1) історичні імена для історичних героїв, подій, місць та вигаданих письменником художніх образів у тексті;

2) імена національної ономастики та загальноживані імена для вигаданих письменником літературних образів;

3) напівреальні імена – власні назви нереальних образів, змодельовані на основі національної ономастики;

4) вигадані поетоніми для нереальних художніх образів, що не співвіднесені з об'єктивною реальністю;

5) авторські поетоніми для експресії імені в характеристиці літературного образу незалежно від урахування особливостей національної ономастики [19, с. 42-43].

Оскільки добір онімів у літературному творі для автора є самовираженням та демонструванням його художньої майстерності, то важливим є функціонально-стилістичне навантаження поетонімів.

Д. Бучко та Н. Ткачова в «Словнику української ономастичної термінології» тлумачать термін «функція імені» як «виконання певної ролі відповідного призначення власної назви в мові» та виокремлюють п'ять основних різновидів функцій: номінативно-ідентифікативна, експресивна, інформаційна, акумулююча, пізнавальна [66, с. 192].

Підтримаємо думку В. Калініна, який потрактує функцію поетонімів як «особливу діяльність оніма у створенні образності художнього мовлення» [22, с. 277], адже процес переродження (зміни, переосмислення) власної назви наявний в кожному художньому тексті. Визначаючи функціональну сторону власних назв у літературному тексті, учений окреслює номінативну, ідеологічну, характеризуючу, стилістичну функції [22, с. 277-280].

У наукових пошуках ономастів ХХ ст. спостерігаємо тлумачення й визначення стилістичної функції як основної, але на противагу цьому сучасні дослідники розкривають функціонально-стилістичний потенціал поетонімів,

виокремлюючи номінативну, стилістичну, ідеологічну, естетичну та десятки інших функцій онімів у художньому тексті.

Зазначимо, за концепцію Ю. Карпенка основною функцією власних назв у літературі є не номінативна, а стилістична, оскільки саме значення оніма, його цінність для письменника та читача відіграє ключову роль у тексті. Враховуючи зміни літературної ономастики, які впливають на функціонування поетонімів, учений виокремлює в межах стилістичної функції інформаційно-стилістичну (містить характеристичні, соціальні та ідеологічні відомості) та емоційно-стилістичну функції (забезпечує емоційне ставлення до зображуваного) [26, с. 5-7].

Схожу думку має Л. Белей, який у своїх працях пише про розбіжності в тлумаченні та кількості функцій поетонімів. Автор водночас, як і Ю. Карпенко, не підтримує твердження про домінування номінативної функції та заперечує існування вказівної, символічної та естетичної функцій, але вважає доречним вживання терміна «характеристична» замість «стилістична» функція, тому що поетоніми характеризують, ідентифікують героїв, а також уточнюють їхню характеристику.

При цьому залежно від експресивності різновидів онімів у тексті зазначена функція проявляється у двох різновидах: оцінно-характеристичний та інформаційно-характеристичний [4, с. 51-56].

На противагу цьому з-поміж функцій власних назв у літературному творі Т. Крупеньова виокремлює їхню здатність стати засобом хронотопії; характеризувати літературних героїв, події; набувати переносного та символічного значення; слугувати засобами образного мовлення; наповнюватися експресією тощо [40, с. 48-51].

На нашу думку, кількість функцій поетонімів може змінюватися залежно від жанрово-стильових особливостей творів. Підтвердження цьому є роботи М. Доценко [19], М. Мельника [54], О. Карпенко та В. Себерякової [25] та ін.

При вивченні поетонамастикону творів Ліни Костенко М. Мельник визначив шість функцій поетонімів, серед яких:

- 1) номінативна (ідентифікація об'єктів),
- 2) хронотопічна (вказівка на місце та час),
- 3) характеризувальна (вказівка на риси денотата),
- 4) експресивна (вплив на емоції; оцінка героїв, подій),
- 5) текстовірна (організація тексту),
- 6) функція тропеїчності (виразності, образності) [54 с. 17-18].

В ономастичному дослідженні поетоніміки модерністської та постмодерністської прози М. Доценко користується загальноприйнятою класифікацією функцій поетонімів, зокрема:

- 1) номінативна (ідентифікація особи),
- 2) локалізаційна (вказівка на місце події, проживання особи та ін.),
- 3) експресивно-оцінна (експлікація пейоративної та меліоративної оцінки),
- 4) характеристична (використання онімів на позначення рис),
- 5) соціологічна (вказівка на соціальний статус особи) [19, с. 81-82].

Досліджуючи функціонування власних назв у художньому тексті на матеріалі фентезійної прози, О. Карпенко та В. Серебрякова визначають десять виявів поетонімного функціонування:

- 1) ідентифікаційна (розрізнення героїв за найменуваннями),
- 2) фікціоналізаційна (поєднання реальних та вигаданих власних назв),
- 3) ілюзіційна (створення ірреального світу),
- 4) характеристична (визначення особливих рис героїв, місць, часу),

- 5) локально-темпоральна (локалізація місць подій, часу),
- 6) експресивна (створення бажаних емоцій, асоціацій),
- 7) символічна (власна назва – символ),
- 8) естетична (естетичне задоволення),
- 9) сугестивна (навіювання необхідної емоційно-оцінної реакції),
- 10) ремінісцентна (вживання прецедентного імені для створення асоціативних ланцюжків) [25, с. 12-15].

Як бачимо, дослідники-ономасти не лише висвітлюють питання сутності поетонімів, але й активно працюють над виокремленням специфічних рис власних назв, засвідчених у художніх текстах, що слугуватимуть у майбутньому основою для створення універсальної класифікації. Крім того, розуміння важливості власних назв у літературному творі є поштовхом до активізації новітніх пошуків у цьому напрямку діяльності українських ономастів.

1.2. Дослідження поетонімів у вітчизняній літературній ономастиці : огляд сучасних здобутків

Всебічне й ґрунтовне вивчення власних назв, зафіксованих у художньому тексті, розпочалося зі спорадичних наукових розвідок 60-80-х років ХХ ст. Перші ономастичні дослідження висвітлювали актуальні питання літературної антропонімії (С. Бевзенко [3], Ю. Карпенко [26], П. Чучка [81] та ін.)

У 90-х роках ХХ ст. вагомого значення у царині літературної ономастики набувають наукові напрацювання представників Донецької (В. Калінкін [22], Г. Лукаш [46]), Ужгородської (Л. Белей [4]), Одеської (Ю. Карпенко [27]) ономастичних шкіл. Особливо цінними є дослідження Л. Белей («Українська літературно-художня антропонімія кінця ХVІІІ – початку ХХ століття» (1996) [4]), Ю. Карпенка («Питання типології літературної ономастики» (1993) [27]), В. Калінкіна («Поэтика онима» (1999) [22]), адже в зазначених наукових працях не лише окреслено методологічно-теоретичні засади літературної ономастики, але й визначено значення поетонімів для реалізації авторського задуму на матеріалах художніх текстів українських письменників. У майбутньому саме ці напрацювання послугували основою для теоретичних узагальнень про функціонування та природу власних назв у літературному творі.

Від початку ХХІ століття і до тепер науковці різних ономастичних шкіл активно вивчають онімний простір творів українських та зарубіжних авторів. Наприклад, упродовж цих років здійснено низку дисертаційних досліджень, серед яких: А. Вегеш «Традиції та новаторство української літературно-художньої антропонімії посттоталітарної доби» (2009) [11], Т. Вінтонів «Реальна онімія як засіб образності в історичній оповіді»

(2008) [12], О. Горбач «Ономастикон українських сатирично-гумористичних текстів кінця ХХ – початку ХХІ століття» (2017) [16], Ю. Глюдзик «Лінгвокультурологічні особливості поетонімії К. С. Льюїса «The chronicles of Narnia»» (2015) [14], М. Доценко «Поетоніміка модерністської та постмодерністської прози» (2018) [19], Д. Козловська «Структурно-семантичні та функціонально-стилістичні характеристики поетонімії романів українських письменниць початку ХХІ століття» (2018) [33], О. Кузьмич «Мовні засоби творення комічного в українській прозі кінця ХХ століття – початку ХХІ століття» (2015) [41], С. Левочкіна «Лінгвокогнітивні аспекти онімів у художньому тексті в жанрі фентезі (на матеріалі творів Урсули Ле Гуїн)» (2018) [43], А. Лупол «Онімний простір у поезії Василя Стуса» (2011) [49], О. Маріна «Парадоксальність у сучасному англomовному поетичному дискурсі: когнітивно-семіотичний вимір» (2016) [52], Л. Селіверстова «Ономастикон у поетичному ідіолекті Яра Славутича» (2002) [63], І. Хлистун «Власна назва в українській поезії II пол. ХХ ст. (семантико-функціональний аспект)» (2006) [80] та інші.

Нові наукові думки про власні назви в художньому мовленні висвітлено в фундаментальних монографіях І. Гаврилук [13], М. Буєвської [7], О. Карпенко [23], Г. Лукаш [45] та ін.

О. Карпенко у науковій праці «Проблематика когнітивної ономастики» (2006) акцентує увагу на реалізації та механізмах пізнання власних назв, а також визначає, що оніми належать до ментального лексикону, у межах якого вони можуть не лише відтворюватися, але й творитися. Згідно з цим кожен із нас добирає, вилучає, придумує ті чи інші власні назви залежно від ситуації, мотиву, прагнень, укладаючи власний мовленнєвий ланцюжок. У художньому мовленні відблиск індивідуального ментального лексикону характеризують як ідіостиль автора, в якому виразні

мовні утворення, зокрема власні назви, набувають експресивно-емоційного забарвлення та творять самобутню систему мовних одиниць [23, с. 341-342].

Натомість Г. Лукаш у монографії «Актуальні питання української конотоніміки» (2011) висвітлює питання про виокремлення конотонімів як окремих класів онімів. Відповідно до цієї думки розглянуто типологію конотонімів, з'ясовано причини, умови та етапи конотонімізації онімів. Не менш цінною є гіпотеза про те, що призначення конотоніма в художньому тексті полягає в підкреслюванні вторинності оніма, підтримуванні високого естетично-виражального навантаження та зв'язку з базовим поетонімом, який задуманий письменником як реальна власна назва і повинен так сприйматися реципієнтом [45, с. 386-389].

М. Буєвська у науковій праці «Поэтонимосфера художественного текста» (2012) зробила спробу описати ономастичний простір (поетонимосферу) та парадигму відповідно до структурної організації цієї системи. Авторка стверджує, що поняття «система» є більш абстрактним в той час, як «структура» ближча до формальної сторони явища, тому що відбиває одночасно змістовні ознаки цілого. Згідно з цим припущенням структура ономастичного простору – це певний порядок, спосіб організації її елементів, що утворюють різноманітні зв'язки [7, с. 151].

До того ж опубліковані дослідження М. Буєвської доповнюють наукові напрацювання В. Калінкіна про прояви синергії семантики та конгенеративної поетики. За твердженнями ономастки, смислова та експресивна трансформація не тільки є властивістю самого імені, але й залежить від контекстуальних умов.

Одним із показових прикладів зв'язку поетоніма із іншою пропріальною одиницею, у яких поетонім має конгенеративну семантику та поетичні

можливості, є конструкція орудного порівняння, коли в орудному відмінку вжито саме поетонім.

Наприклад, словосполучення *дивитися вовком* та *дивитися Наполеоном* однакові за способом творення, але різні за конгенеративною семантикою. Якщо об'єднати лексеми «дивитися» і «вовк» в орудному порівнянні, то утвориться нова сема, у якій зберігається первинне значення слова «дивитися» (спрямовувати погляд, прагнучи побачити кого-, що-небудь), проте в нових функціональних умовах використовується одне із значень слова «вовк» (частина значення «хижий»). Саме «хижий погляд вовка» стає мірилом недружелюбного/ворожого ставлення однієї людини до іншої. Семантичним доповненням у цьому зразку є конгенеративне значення «мати недружелюбний, ворожий погляд» [7, с. 202-204].

Натомість синергетична та конгенеративна поетика вислову *дивитися Наполеоном* з'являється лише завдяки переносному значенню дієслова, що є «знаком» асиметричної дії щодо власної назви. За семантикою та поетичними можливостями словосполучення *дивитися Наполеоном* схоже до вислову О. Пушкіна «Мы все глядим в Наполеоны». При такому поєднанні лексема «дивитися» означатиме «бути готовим кимось стати», а ім'я Наполеон активуватиме конотему «зверхня, зарозуміла людина». Нова сема має конгенеративне значення «займати зверхню позицію стосовно когось або чогось» [7, с. 207-208].

Отже, М. Буєвська підтверджує своє припущення про те, що поетонім, вступаючи в зв'язок з іншою пропріальною одиницею, не повністю реалізує свій семантичний потенціал. У породженні конгенеративної семантики бере участь тільки певна сторона.

На детальному вивченні функціонування окремих частин онімного простору твору зосередила увагу І. Гаврилук, яка присвятила монографію

«Структура і семантика поетонімних опозицій у художньому тексті» (2018) [13] дослідженню поетонімної опозиції як системотвірному чиннику цієї система.

У науковому дослідженні доведено, що поетонімна опозиція виникає на семантичному ґрунті і закріплюється в тексті фонетичними, морфологічними та синтаксичними засобами.

З-поміж семантичних засобів творення поетонімних опозицій проаналізовано [13, с. 68-88]:

1) етимологічне та лексичне значення (*опозиція Цахес (з нім. Zaches – «жадібний, зажерливий») – Кандіда (з лат. candidus – «чистий, радісний», з англ. candid – «щиросердний») із казки Е. Гофмана «Крихітка Цахес на прізвисько Цинобер»*);

2) метафору (*опозиція Королівна – Попелюшка з поезії М. Матіос «Я з поїзда – що з розуму – зійду», що є узагальненими образами дівчини, яка водночас багато працює та зазнає страждань від родини, але потім знаходить щастя у коханні*);

3) метонімію (*опозиція Майстер Сірьожа – Майстер Джон із есея С. Пиркало «Хай як-небудь» містить вказівку на ставлення українців та американців до праці*);

4) оксиморон (*найменування персонажів роману Ю. Андруховича «Перверзія» містять поєднання неукраїнських та українських культур, наприклад, антропоетоніми Джон-Пол Ощирко, Козак Ямайка*);

5) інтертекстуальність (*опозиція Saleem Sinai – Shiva із роману Салмана Рушді «Midnight's Children» є алюзією на індійський міф про протистояння між Шивою та Вішну*).

Серед фонетико-морфологічних лінгвістичних засобів виокремлено [13, с. 48-63]:

1) фонетично-морфологічну подібність імен-опозицій, що є передумовою утворення опозицій-«двійників» (*антропоніми Звонімір Бобан і Бобан Маркович із вірша С. Жадана «Прощання слов'янки» побудовані на асонансах та алітерації, мають схожу структуру «ім'я+прізвище», містять спільний компонент Бобан, що в першому випадку є прізвищем, а в іншому – іменем*);

2) фоносемантику, що слугує джерелом збагачення поетоніма новими значеннями (*опозиція антропонімів Молоя (з фран. O'Maolthuaidh – «нащадок благородного учня») – Моран (з фран. O'Morain – «нащадок великого») із роману С. Бекета «Molloy» простежується на фонетичному рівні, але надає нових значень для імен. Етимологічне благородство імен контрастує із поганими рисами характеру героя. На це вказує фонетична форма імені Моран із фіксованим наголосом на другому складі, що пов'язує цю власну назву зі англійським сленгізмом moron – «бовдур»*);

3) демінутивні й аугментативні суфікси як морфологічний засіб утворення опозиції (*опозиції син – батько (Шраменко – Шрам з роману П. Мирного «Чорна рада»), опозиція за ступенем хамства та агресії референтів у сімейному житті (Мелашка – Мотря – Кайдашиха з повісті І. Нечуя-Левицького «Кайдашева сім'я»)*).

З-поміж синтаксичних лінгвістичних засобів, що підкреслюють або творять нові поетонімні опозиції, визначено [13, с. 63-68]:

1) специфіку синтаксичного зв'язку в складносурядному реченні, адже особливу роль у творенні опозицій відіграють протиставні сполучники (*протиставний сполучник а у вірші Л. Костенко «Я дуже тяжко Вами відболіла» підкреслює опозицію Даліла – Самсон, що є алюзією на біблійну оповідь «Самсон і Даліла»*):

*Любов підкралась тихо, як Даліла,
А розум спав, довірливий Самсон.)*

2) антитезу, перелічування як синтаксичний засіб виразності (Г. Гейне використовує у поезії «*Der arme Peter*» прийом антитези для створення опозиції щасливий – нещасний, натомість А. Гінзберг у вірші «*Plutonian Ode*» за допомогою прийому перелічування реалізовує опозицію вигаданих – реальних героїв).

Крім того, І. Гаврилюк вперше визначила параметри типології поетонімних опозицій, серед яких:

1) структурні: однокомпонентна, бінарна, полікомпонентна (градуальна), кореферентна опозиція.

2) семантичні:

2.1) за рівнем контекстуальної залежності: контекстуально зумовлені та прецедентні опозиції;

2.2) за співвідношенням різних поетонімів в одному творі: експліцитні й імліцитні опозиції;

2.3) за характером деноната: антропоетонімні, топопоетонімні, бібліопоетонімні та ін. опозиції [13, с. 174-176].

Необхідно звернути увагу на науковий підхід ономастики щодо зв'язку поетонімних опозицій із літературно-художнім напрямком. На думку І. Гаврилюк, структурні поетонімні опозиції властиві художнім зразкам різних літературних напрямків, наприклад, у творах класицизму, бароко наявні бінарні опозиції; романтизму – градуальні опозиції; реалізму – полікомпонентні опозиції; модернізму та постмодернізму – кореферентні номінації в ролі поетонімної опозиції. Такі опозиції підкреслюють специфічні риси літературно-художніх напрямків, увиразнюють конфлікт та характеристику персонажів твору тощо. Натомість семантичні поетонімні

опозиції трапляються в художніх текстах спорадично і зумовлюються спрямуванням (експліцитні опозиції характерні літературі дидактичного спрямування) та жанром твору (зоопоетонімні опозиції властиві байці). До того ж типи поетонімних опозицій за характером позначуваного члена опозицій покликані як маркувати простір (топопоетонімні) та характери (антропоетонімні) протилежностей, так і виражати зв'язок протиставлення між алегоричними образами, ідеями (міфопоетонімні, гемеропоетонімні, ергопоетонімні та ін.) [13, с. 176-177].

Отже, І. Гаврилюк своїми науковими пошуками підтвердила, що поетонімна опозиція – це «комплекс власних назв художнього тексту, поєднаних смисловим зв'язком, що виникає на основі протиставно-зіставних відношень між позначуваними цими іменами віртуальними референтами – об'єктами і суб'єктами художньої дійсності» [13, с. 5], а також визначила семантичну та структурну специфіку опозитивного зв'язку.

Як бачимо, на сучасному етапі розвитку української літературної ономастики провідними напрямками ономастичних досліджень є визначення специфіки поетонімів (походження пропріальної лексики, функціонально-стилістичне навантаження тощо) у прозовому та поетичному доробку вітчизняних та зарубіжних письменників; опис залежності онімного простору від літературно-художнього напрямку, жанру та спрямування твору; з'ясування опозитивного зв'язку онімного складу художніх текстів з ідейно-художнім задумом, образною системою, фабулою твору та ін.

1.3. Мовно-художня практика Макса Кідрука в дискурсі мовознавчих досліджень

На сьогодні вивчення мовотворчості постмодерністських письменників є одним із найбільш актуальних напрямків досліджень у мовознавчому дискурсі. Висвітленням цього питання займаються такі вчені, як Ю. Артемова (мовна особистість Уласа Самчука) [1], І. Мамчич (мовотворчість С. Жадана) [51], О. Переломова (мовна картина світу В. Шевчука) [58] та ін.

Останніми роками українські мовознавці виявляють неабияку зацікавленість до індивідуального стилю, зокрема мовно-художньої практики, Макса Кідрука. Досліджуючи мовну організацію його творів, мовознавці звертали увагу на деякі аспекти лексичного (Т. Бондаренко [6]), ономастичного (О. Мороз [55]), словотвірного (І. Демешко [18]), синтаксичного (Г. Бачинська, І. Бабій, Н. Свистун [2]) простору художнього мовлення.

Зауважимо, Максим Іванович Кідрук – це неординарна постать у постмодерній літературі, яка за 39 років життя встигла змінити професію, відвідати більше тридцяти країн, а також стати одним із найбільш тиражованих авторів сучасності.

Народився Макс Кідрук 1984 року в родині відомого письменника-гумориста Івана Кідрука, який прищепив своєму синові любов до читання книжок. Закінчив школу із золотою медаллю у рідному селі Володимирець, що на Рівненщині. Згодом вступив на механіко-енергетичний факультет Рівненського університету водного господарства. У той же час отримав престижну роботу в компанії «АСКОН», у якій працював програмістом. Після отримання диплому бакалавра він продовжує навчатися на аспірантурі Київського технічного університету за спеціальністю «Теплоенергетика». У 2007 році, вигравши грант на навчання у Швеції, Макс

Кідрук вступає до аспірантури Королівського технологічного інституту у Стокгольмі, однак отримати наукового ступеня не вдалося, адже через захопленнями подорожами йому довелося покинути навчання.

У одному із інтерв'ю «OGO.ua.» Макс Кідрук згадає про те, що з дитинства мріяв подібно Джарельда Даррелла подорожувати країнами світу, писати книги, а за отримані гроші вирушати в нові захоплюючі мандри. Найзаповітніші бажання вдалося втілити в реальність у дорослому віці, але про свої захоплення і наміри стати письменником він довго не розповідатиме нікому, навіть батькам, адже «у кращому випадку вони посміялися б, а у гіршому – нам'яли б вуха. Бо нормальна людина навряд чи захоче стати у цій країні письменником» [61].

Кожна мандрівка автора знайшла своє втілення в художній творчості. Наприклад, у книзі «Мексиканські хроніки. Історія однієї Мрії» (2008) [30] Макс Кідрук описує першу свою подорож за океан, яка слугувала здійсненню мрії письменника відвідати Мексику. Слушно зазначити, що цей твір знайшов своє визнання не лише серед читачів, але й критиків, здобувши другу премію на конкурсі «Коронація слова» та посівши друге місце в конкурсі «Книга року від журналу Корреспондент».

Однією із найбільш цікавих, на нашу думку, є автобіографічна книжка «На Зеландію!» (2014) [31], у якій письменник не тільки відображає власні міркування про пригоди під час подорожей Єгиптом, Сирією, Новою Зеландією, але й, беручи участь у соціальній акції «На Зеландію!», намагається привернути увагу суспільства до проблеми поширення сексуального насилля щодо українських жінок, зокрема заохочування до цього іноземців. Таким чином автор твору позиціонує себе як патріот своєї батьківщини, як громадський активіст, який здатний захистити гідність та честь громадян України на міжнародній арені.

Проте із вдосконаленням художньої майстерності Макс Кідрук відмовляється від жанру тревелогу, вважаючи його «мертвим». На його думку, тревелог не може повноцінно конкурувати з тревелпрограмами чи тревелблогами, тому цей жанр поступово втрачатиме актуальність. Нині письменник захоплюється книгами в стилі Майкла Крайтона та Стівена Кінга, що яскраво прослідковується у його сучасній прозі. Зокрема, Макса Кідрука вважають першим вітчизняним автором технотрилерів, тобто такого жанру літератури, що вивчає взаємодію людей з реальними технологіями та їхні фатальні помилки як причину техногенних катастроф [61].

Однією з кращих робіт в цьому жанрі є книжка «Жорстоке небо» (2014) [29], адже примітна тим, що в основі фабули – частково реальні події про розслідування авіакатастрофи українського літака в Франції без домішок містики чи фантастики, а головна героїня – реалістично прописана жінка (до цього головними персонажами в його творах були чоловіки).

Здобута освіта та набутий досвід допомогли молодому письменникові виробити своєрідний стиль написання художніх творів, ознаками якого є діалогічність, чіткість викладу, експресивність, розмовність, насиченість власними назвами тощо. Особливістю індивідуального стилю Макса Кідрука є його мовно-художня практика, тобто певна система, основною ознакою якої є те, що її компоненти мають художньо-естетичне призначення [18, с. 5-6].

Зазначимо, вивчаючи мовну специфіку технотрилерів «Бот» (2012), «Твердиня» (2013) та тревелогів «Навіжені у Мексиці» (2011), «Навіжені у Перу» (2011), Т. Бондаренко визначає, що специфічною мовною рисою творів прозаїка є їхня насиченість різноманітними шарами лексики, серед яких – професіоналізми, жаргонізми, варваризми, екзотизми, розмовно-побутова та просторічна лексика, а також оніми (топоніми, антропоніми та ін.) [6, с. 55].

Доповнює це твердження І. Демешко, яка зазначає, що у мовотворчості Макса Кідрука яскраво відображена «тенденція до використання девербативів субстантивного блоку на позначення абстрактної лексики» [18, с. 8], зокрема окреслює словотвірні засоби віддієслівних дериватів як засобів стилістичної виразності у творах прозаїка.

У спільній науковій розвідці Г. Бачинська, І. Бабій, Н. Свистун, досліджуючи синтаксичну організацію роману Макса Кідрука «Не озирайся і мовчи» (2017), визначили, що автор досить часто використовує в художньому мовленні багатоконпонентні складні речення, що мають на меті в загальному відтворити картину подій у творі та конкретизувати опис вчинків головних героїв у певних ситуаціях [2, с. 59].

Комплексному аналізу ономастичного простору технотрилерів Макса Кідрука присвячені праці О. Мороз [55] та І. Тертишної [70]. Зокрема, досліджуючи роман «Твердиня» (2013), О. Мороз визначив особливості функціонування власної назви в жанрі фантастичної літератури. На основі проаналізованих груп онімів (антропоніми, топоніми, ергоніми, порейоніми) та їхніх функцій (текстотвірна, характеризувальна, експресивна та ін.) висунув гіпотезу про те, що прозаїк використовує поетоніми як самобутній путівник для пізнання читачами екзотичної Південної Америки та її культури. Науковець наголосив і на тому, що письменник активно послуговується власними назвами за принципами «відомі – маловідомі – невідомі» (*Левко – Майкл – Амаро*), «реальні – вигадані» (*Сідней – Паїтімі*), що може обумовлюватися авторським прагненням зацікавити книголюбів своєю історією, надати твору загадковості, оригінальності [55, с. 168-171].

Не менш цікавим є дослідження власних назв у контексті технотрилера «Жорстоке небо» (2014), у якому І. Тертишна проаналізувала онімний склад та його семантико-структурні, функціонально-стилістичні особливості. Вчена

визначила, що основний ономастичний пласт становлять антропоніми та топоніми, серед незначної кількості фонових назв виокремила порейоніми та ергоніми. Більшість власних назв має прозору семантику. Наприклад, антропоніми (імена, прізвища) походять з англійської, французької, української мови; топоніми, порейоніми мають здебільшого французьке та англійське походження тощо. До того ж Макс Кідрук використовує однолексемні, дволексемні та багатолексемні моделі власних назв. Проведений функціонально-стилістичний аналіз демонструє, що антропоніми слугують важливим елементом у змальовуванні характерів героїв твору, ідентифікації персонажів; топоніми створюють тло для розгортання події, розвитку сюжету, а фонові оніми формують чітку та детальну картину дійсності, роблять художній твір цілісним та довершеним (ергоніми відображаються економічну та ринкове протистояння між авіакомпаніями; порейоніми надають фактажу та достовірності зображуваним авіакатастрофі) [70, с. 42-50; 71, с. 35-36].

Як бачимо, дослідники художньої мови творів Макса Кідрука переважно вивчають мовну організацію технотрилерів, зосереджуючи незначну увагу на їхньому ономастичному просторі. Крім того, поза увагою мовознавців залишається мовна специфіка мандрівної літератури прозаїка, що принесла йому визнання серед поціновувачів постмодерної літератури. На нашу думку, ономастикон тревелогів Макса Кідрука потребує більш всебічного та комплексного дослідження, оскільки це автобіографічні романи, що не лише знайомлять читачів із невідомими країнами, але й розкривають світогляд самого письменника, його цінності та життєві орієнтири.

Висновки до розділу 1

У художньому мовленні пропріальну одиницю мови, що індивідуалізує та виокремлює найменованій об'єкт чи суб'єкт із однотипних, позначають терміном «поетонім», а розділ ономастики, що вивчає власні назви, зафіксовані в художньому мовленні, йменують як «літературна ономастика».

Головними ознаками поетонімів є індивідуальне найменування, належність до мовлення та мови, вторинність походження, класифікаційне денотатне розгалуження (вітопоетоніми, топопоетоніми, космопоетоніми, прагмапоетоніми, ідеопоетоніми, ергопоетоніми), функціонально-стилістичний потенціал тощо. Основними функціями власних назв, зафіксованих у художніх текстах, є: номінативна, ідентифікаційна, локально-темпоральна, експресивно-оцінна, текстовірна, естетична, функція тропеїчності та ін.

Теоретичний опис сутності та функцій поетонімів розпочався у другій половині ХХ ст. завдяки ономастичним розвідкам та дослідженням Л. Белея, В. Калінкіна, Ю. Карпенка, Т. Крупеньової, П. Чучки та ін. Нині відомі ономасти висвітлюють нові думки про природу цих пропріальних одиниць (О. Карпенко, Г. Лукаш), їхніх зв'язок із літературно-художнім напрямком, жанром, змістом, конфліктом, героями твору (М. Буєвська, І. Гаврилюк) та зосереджують увагу на комплексному дослідженню власних назв у художніх текстах українських та зарубіжних авторів (А. Вегеш, Т. Вінтонів, О. Горбач, М. Доценко, С. Левочкіна та ін.).

Слушно зазначити, що значного зацікавлення серед мовознавців набуває вивчення мовної організації та ономастичного простору творів Макса Кідрука, насичених значною кількістю власних назв, які є елементами унікальної мовотворчості письменника.

РОЗДІЛ 2. СТРУКТУРНІ, МОТИВАЦІЙНІ ТА СТИЛІСТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ОНІМНОГО ПРОСТОРУ РОМАНУ МАКСА КІДРУКА «НА ЗЕЛАНДІЮ!»

2.1. Топопоетонімікон роману

У художньому мовленні кожна власна назва, її значення, структура, ситуація вживання не є випадковими. Використання того чи того найменування зумовлене сюжетно-тематичним змістом твору, його провідною ідеєю, закономірностями жанру та стилістичною системою тексту загалом. Згідно з цим поетонім – це суттєвий елемент художньої структури тексту, що здатний активно виражати зміст і підтекстову інформацію.

Як зазначалося раніше, сучасні ономасти значну увагу приділяють дослідженню художнього простору української літератури ХХІ ст., адже власні назви є цінним джерелом для пізнання, тлумачення закодованої авторським задумом фабули та складної композиції літературного твору.

Зауважимо, у постмодерністській українській літературі можна назвати декількох письменників, творчість яких є популярною серед читачів. До цього переліку належить постать Максима Кідрука – відомого мандрівника, автора різножанрових творів, власника видавництва наукової фантастики та нонфікшену «Бородатий Тамарин».

Слушним, на нашу думку, є твердження мовознавиці Т. Бондаренко про те, що прозові твори Максима Кідрука вражають структурованістю, логічністю, поєднанням повсякденного із науковим та фантастичним, інтригою сюжету, використанням різних шарів лексики [6, с. 53].

Доречно зауважити, що одним із провідних лексичних шарів у творах прозаїка є власні назви. Найбільш яскраво це простежується у зразках художніх текстів мандрівної літератури, зокрема в тревелозі «На Зеландію!»

автор добирає широкий ряд колоритних онімів на позначення персонажів, географічних об'єктів та ін., що дозволяє йому створити оригінальну сюжетно-композиційну канву твору та описати невідомі раніше країни.

Задля кращого осмислення структурних, мотиваційних та стилістичних особливостей поетонімічної лексики, зафіксованої на сторінках аналізованого тревелогу, вважаємо за доречне коротко окреслити жанрово-стильову та змістово-композиційну специфіку твору.

У романі «На Зеландію!» Макс Кідрук не лише описує тривалу подорож країнами Близького Сходу та важкий переліт до Нової Зеландії через охоплений революцією Єгипет, але й висвітлює участь в акції Сергія Притули «На Зеландію!», що мала на меті протистояти неприпустимій новозеландській радіопрограмі «Win a Ukrainian Wife»(2011) («Виграй українську жінку»).

Композиційно твір складається із промови, вступу, двох частин та епілогу. На початку твору письменник звернув увагу читачів на те, що ідейний задум створення роману був іншим, а саме осмислення усього, що Макс Кідрук бачив під час подорожей островом Пасхи, півостровом Юкатан, Ліваном, Йорданією, Перу та іншими країнами.

Проте остання із подорожей Близьким Сходом змусила Максима Кідрука першочергово описати початок єгипетської революції та ставлення до іноземців у сирійській столиці. Не зважаючи на те, що у двох третинах роману митець слова висвітлює пригоди в Каїрі (Єгипет) та Дамаску (Сирія), назва книжки присвячена останній частині роману, у якій описується те, як задля підтримки соціальної акції «На Зеландію!», організованої Сергієм Притулою на захист прав українських жінок, письменник за одну ніч розклеїв в Окленді (Нова Зеландія) 200 провокативних плакатів: *«Хоч історія про безсоромний новозеландський конкурс «Виграй українську дружину»*

викликала у світі негативну реакцію і після розголосу поїздки новозеландця скасували, а цій радіостанції взагалі заборонили проводити будь-які акції, я все одно вирішив відстояти честь наших жінок і влаштувати чужинцям просвітницьку акцію. Хотів довести, що Україна – не бордель. Що із цього вийшло – написав у тревелозі» [78].

Підтримуємо думку автора про те, що твір «На Зеландію!» є тревелогом, оскільки зображення подій подано у формі автобіографічних нотаток, для яких характерна точність, реальність, описовість, публіцистичність, авторська присутність, калейдоскопічність, низька кількість героїв, оповідь від першої особи, монологічність (іноді діало-, полілогічність) та ін. Тому процес написання твору такого жанру вимагає відповідної мовної організації, особливістю якої є насиченість художнього тексту власними назвами (топопоетонімами, антропопоетонімами та ін.), що виконують різноманітні функції.

Відповідно до жанрово-стильових особливостей твору найчисельнішою групою поетонімів є топопоетоніми, яких зафіксовано 176 одиниць (50% від усіх виявлених власних назв).

Власні назви географічних об'єктів відіграють важливу роль у локалізації описаних подій та містять естетичну, етнографічну, історичну, конотативну та іншу інформацію, що створює унікальну картину світу, у якому живуть герої твору.

Зафіксовані топопоетоніми роману Макса Кідрука «На Зеландію!» різняться роллю в сюжетно-композиційній організації твору. Умовно можна виділити три групи власних географічних назв:

1) безпосередньо пов'язані із основними сюжетними лініями та головними героями (*Сирія, Єгипет, Нова Зеландія, Україна, Окленд, Дамаск, Каїр, площа Тахрір, вулиця Мохаммеда Фаріда* та ін.);

2) опосередковано пов'язані із ключовими лініями сюжету та їхніми персонажами (*Квін-стрит, ринок Хан-ель-Халілі, Львівська площа, півострів Халкідіки* тощо);

3) не пов'язані із героями твору, використовуються для історичного екскурсу (*древній Вавилон, Куш, Месопотамія, Імперія Олександра Македонського* та ін.).

Відповідно до змісту аналізованого тревелогу майже усі топопоетоніми (159 найменування, 90,3% від усіх топопоетонімів) є найменуваннями закордонних країн; міст, їх частин; природних об'єктів (*Сирійська Республіка, Каїр, Хома, Окленд, Тахрір, площа Аотеа, вулиця Шеріфа Баша, річка Урубамба, гора Кайлас, Атакама та ін.*), проте зафіксовано незначну частину власних назв (17 найменувань, 9,7%) на позначення українських географічних об'єктів (*Україна, Київ, Рівне, Майдан Незалежності, Львівська площа, вулиця Якіра, Дунай, Полісся* тощо).

Вважаємо за доречне розділити топопоетонімну лексику аналізованого тревелогу, згідно з класифікацією М. Торчинського [74, с. 242-244], на такі онімні сегменти, як хоропоетоніми, оропоетоніми, гідропоетоніми.

Усі наявні в тексті хоропоетоніми (158 найменування, 89,8% від усіх топопоетонімів) (власні назви територій [74, с. 242]) розподілено на три групи:

1) територіпоетоніми (власні назви територій горизонтального членування [74, с. 242]):

1.1) адміністратопоетоніми (власні назви офіційно визнаних адміністративно-територіальних одиниць [74, с. 242]): *Австралія, Австрія, Америка* (у значенні *Сполучені Штати Америки*), *Арабські Емірати, Бразилія, Британія, Еквадор, Єгипет, Зеландія, Ізраїль, Індонезія, Італія, Йорданія, Канада, Китай, Ліван, Лівія, Мексика, Намібія, Нова Зеландія,*

Норвегія, Нубія, Персія, Перу, Росія, Саудівська Аравія, Сирійська Арабська Республіка, Сирія, Судан, Туніс, Туреччина, Україна, Франція, Чилі, Швейцарська Конфедерація, Швеція, Японія.

1.2) натуралопоетоніми (власні назви територіальних одиниць, що виникли природним шляхом [74, с. 243]): *Південна Америка, Європа; Близький Схід, Західна Європа, Західна Індія, Північна Африка, Полісся, Середня Азія, Схід (у значенні Близький Схід); Атакама, Велике піщане море, Сахара, Західна пустеля* (власна назва на позначення Сахари); власна назва на позначення частин Сахари: *Лівійська пустеля, Північно-Східна Сахара* (власна назва на позначення Лівійської пустелі), *Східна Сахара, Біла пустеля, Чорна пустеля;*

1.3) гідротериторіпоетоніми (власні назви земної поверхні, оточеної водою [74, с. 243]): *острів Пасхи, Тайвань; півострів Халкідіки, Юкатан;*

1.4) ойкохоропоетоніми (власні назви об'єктів, які знаходяться у межах поселень [74, с. 244]): *Старий Дамаск, Окленд-Сіті; проспект Анзак, Адлі-стрит, Багговутівська, Каср-аль-Ніл, вулиця Кобрі Аль-Азхар, вулиця Коперника, Лисенка* (у значенні вулиці Лисенка), *Тургенєвська, вулиця Фаріда* (у значенні вулиці Мохаммеда Фаріда), *вулиця Шеріфа Баша; площа Тахрір, Майдан Незалежності, Львівська площа, ринок Хан-ель-Халілі.*

1.5) оазисопоетоніми (власна назва оазисів [74, с. 162]): *Аль-Харга, Бахарійя, Дахла, Сіва, Фарафра.*

2. Віпоетоніми (власні назви шляхів сполучення [74, с. 244]): *міст ім. 6 Жовтня; «Київ – Москва – Пекін – Окленд», «Окленд – Шанхай – Москва – Київ», «Каїр – Дамаск – Київ».*

3. Ойкопоетоніми (власних назв поселень міського, сільського або селищного типу [74, с. 244]): міста Єгипту (*Абідос, Александрія, Асіут, Гізі, Дендар, Едфу, Каїр, Мут, Суец*); Італії (*Флоренція*); Йорданії (*Джераш,*

Петра); Лівану (*Баальбек, Бейрут*); Мексики (*Мехіко*); Нової Зеландії (*Веллінгтон, Окленд*); Об'єданих Арабських Еміратів (*Абу-Дабі*); Перу (*Агуас Калієнтес, Куско*); Росії (*Мєждуреченськ, Москва, Пермь*); Сирії (*Апамея, Алеппо, Дамаск, Латакія, Пальміра, Хама, Хомс*); Тайланду (*Бангкок*); України (*Донецьк, Запоріжжя, Київ, Тернопіль, Рівне*); Франції (*Париж*); Японії (*Токіо*) та ін.

З-поміж наявних у тексті гідропоетонімів (власні назви водних об'єктів [74, с. 242]) зафіксовано тринадцять власних назв, що становить 7,3% від усіх топопоетонімів : *Атлантичний океан, Індійський океан; Червоне море; Перська затока; Патаканчі, Урубамба, Літані, Ніл, Інд, Дунай; Пантанал; Маріанська западина.*

Серед визначених оропоетонімів (власні назви будь-якого елемента рельєфу земної поверхні [74, с. 170]) виділено п'ять власних назв, що складає 2,8% від усіх топопоетонімів: *Іранське нагір'я, Анди; гора Кайлас; вулкан Котонаксі; Долина Смерті.*

Зазначимо, продуктивність вживання Максом Кідруком виокремлених нами груп топопоетонімів у тревелозі «На Зеландію!» відображена в діаграмі (Додаток В).

Окрім сучасних топопоетонімічних найменувань, визначено власні назви, що вживаються в історичному контексті: *древній Вавилон, Куш, Римська імперія, Месопотамія, Радянський Союз, Імперія Олександра Македонського; Баальбек, Ісс, Пальміра, Рим (столиця Римської імперії), руїни Теотіуакана, Ушмаля, Яшчилана, Чичен-Іци.* Також у тексті тревелогу «На Зеландію!» функціонують оніми, що вийшли з ужитку в зв'язку з перейменуванням, наприклад, *Сирійська Республіка* (нині – Сирійська Арабська Республіка); *вулиця Артема (м. Київ)* (нині – вулиця Січових Стрільців), *вулиця Якіра (м. Київ)* (нині – Деревлянська вулиця), *вулиця*

Мельникова (м. Київ) (нині – вулиця Юрія Ілленка), вулиця Комінтерну (м. Київ) (нині – вулиця Симона Петлюри).

Наведені зразки власних назв дозволяють визначити такі структурні типи топопоетонімікону художнього твору:

1) прості топопоетоніми (107 одиниць, 60,7% від усіх виявлених топопоетонімів): *Абідос, Австрія, Анди, Атакама, Баальбек, Бахарійя, Бразилія, Відень, Гізі, Дамаск, Дахла, Дунай, Еквадор, Європа, Єгипет, Запоріжжя, Зеландія, Ізраїль, Інд, Канада, Київ, Ліван, Мексика, Ніл, Патаканчі, Полісся, Рим, Сахара, Сирія, Сіва, Суец, Тайвань, Туніс, Україна, Ушмаль, Фарафра, Хама, Шанхай, Юкатан, Котонаксі, Кайлас* та ін. («Протягом більш ніж двох місяців відвідав **Баальбек, Пальміру, Анамею, Джераш та Петру**» [31, с. 11], «Попереду чекали **Каір** і піраміди в **Гізі**, після чого – політ додому» [31, с. 17], «Я третій день не виходив на зв'язок, відтак усвідомлював, що вдома, у **Рівному**, ситуація близька до панічної» [31, с. 34], «За чверть дев'ята почалася реєстрація на рейс із **Окленда** до **Шанхая**» [31, с. 121]).

2) складені топопоетоніми (61 одиниця, 35%):

2.1) двослівні топоетоніми-словосполучення (48 одиниць, 27,3%): *Арабські Емірати, Близький Схід, Долина Смерті, Західна Європа, Латинська Америка, Середня Азія, Старий Дамаск, Альберт-стрит, Біла пустеля, Домініон-роуд, Індонезійський архіпелаг, Іранське нагір'я, Квін-стрит, Окленд-сіті, Римська імперія, Тихий океан, Червоне море, Швейцарська Конфедерація* та ін. («Поряд із **Білою пустелею** знаходиться її антипод – **Чорна пустеля**» [31, с. 13], «74-річний Зін ель-Абідін Бен Алі підібгав хвіст, склав повноваження і драпонував до **Саудівської Аравії**, перед тим розпустивши уряд» [31, с. 20], «У **Латинській Америці** зустрів дівчат, таких же красивих, як і наші» [31, с. 104], «За дві години обійшов усі

і зупинив свій вибір на двох на вигляд непоганих генделях: «*Kiwi Music Bar*» (на *Квін-стріт*, головній вулиці) і «*Geihinkan Karaoke Bar*» (на *Альберт-стріт*)» [31, с. 110], «У Facebook одне за одним вигулькували запитання, чи я ще живий, чи мене засмоктало і я зараз літаю десь над акваторією *Тихого океану*» [31, с. 111]).

2.2) багатослівні топопоетоніми-словосполучення (13 одиниць, 7,4%): «*Каїр – Дамаск – Київ*», «*Київ – Москва – Пекін – Окленд*», *Велике піщане море, міст 6 Жовтня, 22 Пентланд авеню, Сирійська Арабська Республіка*, та ін. («*Чорну пустелю, гуляв у пальмових гаях, які захищають оази від всепоглинаючого піску, відвідав кришталево чисті озера Сіви і навіть забирався вглиб Великого піщаного моря...*» [31, с. 13]; «*Система і так запропонувала доволі химерний переліт: «Київ – Москва – Пекін – Окленд», а назад – «Окленд – Шанхай – Москва – Київ»*» [31, с. 92]; «*– Знаєте адресу? – 22 Пентланд авеню*» [31, с. 118]).

3) складні топопоетоніми (8 одиниць, 4,5%): *Абу-Дабі, Абу-Сімбел, Мачу-Пікчу, Аль-Харга, Междуреченськ, Каср-аль-Ніл, Чичен-Іца, Месопотамія*. («*До першої [групи цивілізацій] відносив загальновідомі (популярні серед туристів) археологічні сайти: майянський комплекс Чичен-Іца, Мачу-Пікчу – все те, що зазвичай ліплять на рекламні плакати туристичних агенцій*» [31, с. 11], «*Узяв білети на завтра, правда, тільки з пересадкою через Абу-Дабі*» [31, с. 43], «*Араб, який закінчував обшукувати сумку з-під нетбука, витяг з бокової кишені товсту пачку квитанцій, які залишилися у мене після відвідання всіх єгипетських храмів, починаючи з Каїра і закінчуючи Абу-Сімбелом*» [31, с. 51], «*Варто згадати катастрофу рейсу SU593-22 березня 1994 року під Междуреченськом*» [31, с. 100]).

Необхідно зазначити, що Макс Кідрук уміло та доречно добирає топопоетоніми для свого твору, враховуючи критерії реальності/вигаданості.

Відповідно до жанру письменник вживає в тексті власні назви географічних об'єктів для опису місць подій, напрямку подорожей («*Проте на ділі революції в Лівії, Єгипті, Тунісі, Сирії обернулися хаосом*» [31, с. 52]; «*Сирія також запам'яталася хлопчиками-пастушками, разом з якими довелося приймати пологи у кози акурат біля підніжжя поховальних баиш Пальміри. А ще групою студентів, з якими познайомився у мікроавтобусі з Латакії в Хаму і які потім цілий вечір пригощали мене всілякими східними делікатесами*» [31, с. 55]), а також для перенесення читачів у період, в якому автор переживав схожі почуття під час інших мандрівок («*Нерви потроху заспокоїлися, але м'язи ніг іще довго тремтіли. Востаннє відчував подібне у 2008-му після приземлення у Бергамо, що біля Венеції*» [31, с. 118]) тощо.

Однак для створення в сюжеті загадковості та інтриги Макс Кідрук використовує вигаданий експресивний топопоетонім *Мордор* у назві розділу тревелогу «Каченята серед Мордору». Цією власною назвою письменник підкреслює жорстокість погодних умов у Сахарі та навіть думки про неможливість існування будь-якого живого організму посеред пустелі. Автор роману зауважує, що «*німець, із яким ми заприятелювали у Фарафрі і мандрували разом до Бахарійї, порівняв цю пустелю з Мордором, описаним у трилогії «Володар персів»*» [31, с. 13], проте вони подорожують пустелею не лише пісками, але й ділянками асфальтованої дороги, що може свідчити про намагання людей заселити оазиси найбільшої пустелі світу: «*«Бедуїнські» оази (Аль Харга, Дахла, Фарафра та Бахарійя) сполучені асфальтованою дорогою. Шосе починається в Асіуті на березі Нілу, йде на південь до Аль-Харги, завертає на захід до містечка Мут (Дахла), після чого, роблячи величезну дугу, повертає на північний схід, проминає Фарафру і Бахарійю і тягнеться аж до Каїра*» [31, с. 14]. На подив персонажів посеред пісків з'являються маленькі жовті каченята, що спонукають їх до думки про

божевілля учасників подорожі. Проте згодом з'ясується, що *«араб віз до себе додому в Бахарійю цілий кузов дерев'яних кліток з... каченятами»* [31, с. 15] та не впорався із керуванням, у наслідок чого каченята опинилися серед Сахари.

Задля стилістичної та естетичної краси художнього тексту Макс Кідрук послуговується:

1) синонімічними назвами:

– «Радянський союз – Союз – СРСР»: *«Після розвалу Радянського Союзу Єгипет блискавично переорієнтувався на США»* [31, с. 39], *«Я сьорбав чай з маленького келишка (з таких за Союзу цмулили вірменський коньяк)»* [31, с. 20]; *«Одні африканці, азіати та вихідці з колишнього СРСР»* [31, с. 43];

– «вулиця Мохаммеда Фаріда – вулиця Фаріда»: *«За хвилину на вулицю Фаріда почала вливатись нескінченна маса народу. Хасан розчахнув вікно. Ми з Марко висунули голови, щоб краще бачити. Скільки сягав погляд, вулиця Мохаммеда Фаріда була заповнена людьми»* [31, с. 22].

2) замінюванням власних назв на апелятиви:

– «Тахрір – центральна площа Каїра»: *«Він показав на південний захід, туди, де за кілька сотень метрів від готелю простягся Тахрір, центральний майдан єгипетської столиці»* [31, с. 19], *«Оператори прокручували повтори денних сутичок, час від часу запускаючи пряме включення з центральної площі Каїра»* [31, с. 29].

– «Каїр – столиця Єгипту»: *«До дідька Каїр. До біса революцію. Плювати на гроші, які втрачу, здаючи білет. Перебування у столиці Єгипту більше не скидалося на пригоду, форсованими темпами набуваючи ознак нічогенької халепи»* [31, с. 34].

– «Дамаск – столиця Сирії»: *«Гнів от-от мав вихлюпнутися і заповнити вулиці Дамаска. Лише за кілька днів у столиці Сирії почнуться виступи, які швидко охоплять інші міста»* [31, с. 76].

3) вживанням стилістичних троп для характеризування різних настроїв, почуттів:

– для вираження почуттів, думок, вражень від країн, міст автор використовує порівняння: *«Чорне, мов ніч, і глибоке, наче Маріанська западина, почуття заздриців заворушилось під серцем»* [31, с. 45]; *«Нова Зеландія виявилась недешевою країною. Ціни майже як у Австралії – вищі, ніж у Європі»* [31, с. 86]; *«Буревій стих так само раптово, як і почався. Спершу пояснішало, а згодом знову засяло сонце. Якби не глибокі калюжі та купи побитого, прилиплого до землі листя, ніщо б не вказувало на нещодавне буйство природи. Я вийшов на вулицю. Окленд мав вигляд худючого kota, якого щойно викупали в душі...»* [31, с. 110].

– для протиставлення революційних настроїв українців та єгиптян – водночас антитезу та метонімію: *«На Тахрірі, центральній площі, вже зібралося кілька сотень тисяч людей. Переважно молодь. Були також жінки, літні люди. Над юрмиськом майоріли саморобні транспаранти, єгипетські прапори. Люди скандували антипрезидентські гасла, закликали Мубарака вийти і виступити перед народом. Юрба нуртувала, наче гаряча олія. Картина разюче відрізнялася від того, що відбувалося в Україні у 2004-му. Майдан Незалежності стояв. Тахрір, навпаки, – вирував, клекотав, доходючи до точки кипіння»* [31, с. 28];

– для зображення заспокоєння жителів Єгипту після мітингів – метонімію: *«Ні людей, ні машин. Каїр починав мене лякати»* [31, с. 19], *«Тахрір, заповнений єгиптянами щільніше, ніж бляшанка тюлькою, поволі засинав»* [31, с. 29] тощо.

Окрім цього, за функціональним потенціалом топопоетонімічну лексику можна розділити на таку, що:

1) слугує тлом для розвитку подій та констатує місце: *«На середину 2010-го я дозрів до рішення, що мушу поїхати на **Близький Схід і до Єгипту** – побачити все на власні очі»* [31, с. 8], *«З певністю можна сказати одне: інки зайняли цитаделі, що існували в **Андах** із незапам'ятних часів»* [31, с. 8], *«Раз за разом повторювались кадри, на яких закуті в бронезилети поліцейські стріляли по натовпу з травматичної зброї, – те ж саме, що я бачив на **перехресті Адлі та вулиці Шеріфа Баша**»* [31, с. 28], *«Певно, тієї миті мій видавець уявляв, як мене катують розпеченим залізом у підземеллі під **Старим Дамаском**»* [31, с. 75], *«Лише за кілька днів у **столиці Сирії** почнуться виступи, які швидко охоплять інші міста – **Хомс, Хаму, Алеппо**, – а сама країна за тиждень стане театром найдовших і найбільш кривавих заворушень на **Близькому Сході**»* [31, с. 76], *«Зате я пригадую кожен день, проведений у подорожі. Без заминки скажу, якого числа піднявся на **Мачу-Пікчу** чи якого дня купався з піраньями у **Пантаналі**, не роздумуючи, назву день, коли моя нога вперше ступила на скелясту землю **острова Пасхи**»* [31, с. 86], *«Саме через www.google.com.nz я довідався, що Грег таки прилітав до **України**. Тільки замість **Києва** він відвідав **Запоріжжя** (летів через **Донецьк**). Чувак відпочив, порозважався і спокійно звалив назад до своїх кіз, овець і кислих виноградників»* [31, с. 93], *«Правда, вже на десятій хвилині «прогулянки» стало очевидно, що до центру не дійду... Дочалапав до найближчої зупинки на **Домініон-роуд**, купив разовий квиток і став чекати на автобус»* [31, с. 104], *«Поперся в **Єгипет** – там почалася революція, зазирнув до **Сирії** – через три дні заледве не громадянська війна, тепер в **Окленді** – і над містом проноситься перший за останні півстоліття торнадо»* [31, с. 111].

2) уточнює місце дії в епізодах: *«В межах Єгипту Сахара носить назву Західної пустелі. За іронією долі Західною пустелею назвали східну частину Сахари. Таке неузгодження виникло через те, що Північно Східну Сахару у світі заведено називати Лівійською пустелею»* [31, с. 12], *««Cairo Stars» знаходиться на розі Адлі-стріт та вулиці Мохаммеда Фаріда»* [31, с. 19], *«На вулиці Кобрі Аль-Азхар, що є продовженням Адлі-стріт і веде до ринку Хан-ель-Халілі, за звичайних умов заваленого сувенірами, я побачив колону демонстрантів»* [31, с. 38], *«Я у ресторані «Суаре», – сказав Сергій, – це на Артема, неподалік Львівської площі»* [31, с. 80], *«Трохи менш ніж за годину я дістався площі Аотеа, що розкинулася ліворуч від Квін-стріт»* [31, с. 115].

3) вказує напрямок руху, перельотів; порядок підкорень земель та ін.: *«Продовживши похід на Схід, у 330 р. до н. е. Олександр зайняв Іранське нагір'я, у 329-у ввірвався у Середню Азію. Навесні 327-го досяг Західної Індії, де наголову розбив військо індійського царя Пора. Переслідуючи армію потовченого індуса, Македонянин спустився вздовж Інду і дійшов до Індійського океану.»* [31, с. 14], *«Чоловік п'ятдесят, розмахуючи паперовими транспарантами і горлаючи гасла, сунули по вулиці Фаріда в напрямку площі Тахрір»* [31, с. 22], *«Кілька бронемашин посунули в напрямку моста 6 Жовтня»* [31, с. 39], *«Я мав би летіти додому в неділю, шостого лютого, з пересадкою в Дамаску: Каїр – Дамаск – Київ»* [31, с. 55], *«Замість податися на Домініон-роуд і скористатися автобусом, вирішив діставатися до центру іншим шляхом – пішки по Маунт-Іден і далі по Симондс-стріт»* [31, с. 115].

4) створює часово-історичний простір: *«На той час Римська імперія вже тріщала по швах. Тотальний занепад був не за горами»* [31, с. 10], *«Після розвалу Радянського Союзу Єгипет блискавично переорієнтувався на США»* [31, с. 39].

5) надає уявлення про площу описаного географічного об'єкта: *«Сахара – найбільша пустеля на планеті Земля. Вона займає всю Північну Африку, від Атлантичного океану на заході до Червоного моря на сході»* [31, с. 12], *«Оракул із Сіви мав рацію: менш ніж за десять років Олександр Македонський створив країну, рівної якій ще не було. Його держава простягалася від Дунаю до Інду, охопивши два континенти»* [31, с. 15].

6) ідентифікує героя за місцем проживання: *«До нас приєдналося кілька інших постояльців «Cairo Stars», серед яких був студент із Тайваню і російський доцент, який вивчав у Каїрі арабську»* [31, с. 22], *«Коли я чимчикував до виходу з терміналу, зрозумів, чому в черзі не було нікого із Західної Європи чи Америки»* [31, с. 44], *«Ні, я з України, – відповідаю англійською. Певна річ, це роз'ятрило араба ще більше»* [31, с. 50], *«Так само ніхто не збирається виступати проти Ірини із Запоріжжя»* [31, с. 126] та ін.

7) уточнює характеристику героїв: *«Під екраном, де все ще мигало «FINAL CALL», стояла явно розлючена новозеландка у формі «Air New Zealand»: щелепа випнута, риси брів прямі й напружені, на шиї – червоні плями, розкидані у формі Індонезійського архіпелагу»* [31, с. 123].

Як бачимо, Макс Кідрук добирає топоетонімічну лексику для тревелогу «На Зеландію!», враховуючи ознаки вигаданості/реальності власної назви; специфіку структурних компонентів та функціонально-стилістичного потенціалу. Здебільшого власні географічні назви створюють гармонійне тло для побудови самобутньої композиції твору та розвитку фабули, уточнюють місце й час подій, характеристику героїв, а також є особливою прикметою індивідуального стилю письменника.

2.2. Функціонування антропоетонімів у художньому творі

Специфічною рисою аналізованого тревелогу є те, що головний герой – це мрійливий мандрівник Макс Кідрук, який детально та майстерно описує кожну подорож. Здебільшого його розповіді містять цікаві та актуальні відомості про місця, які відвідав письменник, та авторські оцінки приємних та прикрих моментів мандрівок іноземними державами.

Кількість героїв твору є обмежена. Нам вдалося зафіксувати 64 антропоетоніми (імена, прізвища, по батькові, прізвиська людей [74, с. 239]) (18,2 % від усіх поетонімів), з яких, відповідно до розгортання фабули твору, виокремили найменування на позначення:

1) головного героя (*Макс Кідрук*) та другорядних персонажів (*Сергій Притула, Микола, Хасан, Євген Ігнатовський та ін.*);

2) історичних, політичних осіб, митців української та світової культури, (*Дарій III, цар Пор, «Тернопільський Сірій», Хосні Мубарак, Артёмка Ч., генеральний секретар Вищої ради зі старожитностей Захі Хавасом та ін.*), які не є героями твору, а вживаються в культурно-історичному контексті.

На нашу думку, попри незначну кількість героїв у тревелозі, антропоетоніми складають центральну частину ономастикону аналізованого твору, адже містять найбільш емоційне та смислове навантаження і посідають чільне місце у композиційній організації художнього тексту.

З усіх виявлених антропоетонімів доречно визначати за класифікацією М. Торчинського [74, с. 239-241] такі групи, як:

1) антропоетоніми – найменування чоловіків (36 одиниць, 56,3% від усіх антропоетонімів): *Алекс, Армандо, Ахмад Шафік, Башар Асад, Валентин Адомайтіс, Віктор Федорович Янукович, Влад Вернигора, Грег Морган, Дарій III, Деня, Євген Ігнатовський, жрець Гаумата, Захі Хавас, Зін*

ель-Абідін бен Алі, Лу, Лукашенко, Максим, Марк Райт, Марко, Микола, Нерон, Октавіан Август, Олександр Македонський, Олександр Педан, Рем, Річі Блекмор, Ромул, Сашко, Сергій Притула, фараон Псамметих III, Хасан, цар Камбіс, цар Пор та ін.

2) антропопоетоніми – найменування жінок (8 одиниць, 12,5% від усіх антропопоетонімів): *Ірина, Кеті Міллс, Крісті Крейг, Леся Москаленко, Мійя, Наталя Пошивайло-Таулер, Оля Фреймут, Юлія Шабасєва.*

3) псевдопоетоніми (вигадані найменування [74, с. 239]) (16 одиниць, 25% від усіх антропопоетонімів): *Арт'юмка Ч., «Педан – Фреймут – Притула», Буш-старший, Девід Духовни, Джеймс Хетфілд, Ед Хелмс, Зак Галіфіанакіс, Лео Ді Капріо, Бредлі Купер, Макс Кідрук, містер Великий-Пістоль, містер Гімалайські-Піки-На-Погонах, Стівен Кінг, тернопільський «Сірій», містер Крута-Чорна-Уніформа, містер Подивіться-Який-У-Мене-Файний-Пістоль.*

4) прецепторопоетоніми (почесні особові найменування і власні назви керівних посад [74, с. 239]) (4 одиниці, 6,2% від усіх антропопоетонімів): *голова Пентагону, директор ЦРУ, Посол України, президент Америки.*

Для кращого унаочнення продуктивність функціонування виокремлених нами груп антропопоетонімів у романі Макса Кідрука «На Зеландію!» відображено в діаграмі (Додаток Г).

У художньому тексті функціонують різні за структурною моделлю антропопоетоніми, серед них визначено:

1) прості антропопоетоніми (17 одиниць, 26,6% від усіх зафіксованих антропопоетонімів):

1.1) особові імена: *Алекс, Армандо, Деня, Максим, Микола, Нерон, Ромул, Хасан та ін.* («Після пожежі **Нерон** наказує відбудувати свій «золотий палац» [31, с. 19], «Я планував зупинитися в хостелі, але, познайомившись

перед Новим роком з **Лу, Алексом та Армандо**, зупинився у готелі, вибраному мексиканцями» [31, с. 19], «Наступні мої міркування зосередилися на **Грегу**» [31, с. 82]);

1.2) прізвища: *Лукашенко, Морган, Мубарак, Обама, Фреймут* та ін. («Люди скандували антипрезидентські гасла, закликали **Мубарака** вийти і виступити перед народом» [31, с. 28], «Демонстранти наївно сподівалися: щойно **Обама** виступить з осудом, **Мубарак** зречеться президентського крісла і відійде у небуття» [31, с. 39], «**Ігнатовський** скачав твою фотографію з Інтернету» [31, с. 67], «Що було б, якби вдалося розшукати **Моргана** і підрихтувати шматком арматури його інтерфейс?» [31, с. 114]).

2) складені двослівні антропопоетоніми-словосполучення (36 одиниць, 56,3%):

2.1) «ім'я + прізвище»: *Грег Морган, Євген Ігнатовський, Кеті Мілс, Наталя Пошивайло, Сергій Притула, Октавіан Август, Омар Сулейман*. («Це **Сергій Притула**. Маєш хвилину на розмову?» [31, с. 80], «На початку березня українські ЗМІ розповсюдили інформацію про те, що **Грег Морган** нібито відмовився їхати в Україну» [31, с. 93], «Я здогадувався, що мій лист, швидше за все, читатиме **Наталя Пошивайло**, та все ж на перших порах вирішив не звертатись ні до кого персонально» [31, с. 95]);

2.2) «ім'я + по батькові»: *Євген Євгенович* (Власне, **Євген Євгенович** саме збирався йти, готуючись зачинити приміщення, коли на столі дзенькнув телефон» [31, с. 67]);

2.3) «онімізована загальна назва + власна назва»: *Посол України* («До початку нової доби лишилося менше години. **Посол України** так і не з'явився» [31, с. 72]);

2.4) «загальна назва та власна назва»: *президент Америки, голова Пентагону, директор ЦРУ* («А може – відеозапис, на якому **директор ЦРУ**

віддає мені наказ дестабілізувати ситуацію в Каїрі» [31, с. 51], «Але хто може мати такий номер? Президент Америки? Голова Пентагону?» [31, с. 96]);

2.5) «прізвище + квалітатив»: *Буш-старший* («Всі останні американські президенти, починаючи з **Буша-старшого** і закінчуючи *Обамою*, щільно співпрацювали з режимом *Мубарака*» [31, с. 39]).

3) складені багатослівні антропологічні-словосполучення (11 одиниць, 17,1%):

3.1) «ім'я + прізвище»: *Наталія Пошивайло-Таулер, Влад Вернигора, Зін ель-Абідін бен Алі* («Я прочитав вітальне слово, написане українською і дубльоване англійською, поблукав сайтом і скоро втямив, що в Об'єднанні всім заправляє симпатична синьоока білявка **Наталія Пошивайло-Таулер**» [31, с. 93]);

3.2) «ім'я + по батькові + прізвище»: *Євген Євгенович Ігнатовський, Віктор Федорович Янукович*. («Один із заступників посла – аташе посольства **Євген Євгенович Ігнатовський** – ще був на робочому місці» [31, с. 67]).

3.3) «загальна назва + прізвище»: *містер Великий-Пістоль, містер Гімалайські-Піки-На-Погонах, містер Крута-Чорна-Уніформа, містер Подивіться-Який-У-Мене-Файний-Пістоль*. («**Містер Великий-Пістоль** займався тим, чим займається весь сирійський державний апарат, – заповнював якісь важливі документи» [31, с. 74]).

3.4) «ім'я + буква»: *Артёмка Ч*. («Хоча, якщо ми вже заговорили про об'єктивну правду, то мушу зауважити, що в дечому **Артёмка Ч** таки мав рацію: я справді тікав з Каїру» [31, с. 47]).

Крім того, у тексті роману фіксуємо вказівки на посади або титули персонажів (генеральний секретар Вищої ради зі старожитностей Захі

Хавас, аташе посольства Євген Євгенович Ігнатовський, президент Башар Асад, фараон Псамметих III, цар Камбіс та ін.), а також мовні етикетні формули (товариш Мортан, пані Крейт, пан Адомайтис та ін.): «Показували інтерв'ю з генеральним секретарем Вищої ради зі старожитностей Захі Хавасом» [31, с. 34], «Зусиль пана Адомайтиса виявилось недостатньо – конкурс тривав, розкручування секс-туру до України продовжувалося» [31, с. 84], «Я здивувався, виявивши, що в Києві є консульство Нової Зеландії. На Багговутівській. Почесний консул – пан Марк Райт» [31, с. 94], «Я втямив, що пан Райт був простим новозеландським бізнесменом, якому вліпили консульський титул для проформи» [31, с. 95]).

Необхідно зазначити, що Макс Кідрук як справжній митець слова добирає найменування героїв тревелогу. Здебільшого автор використовує реальні власні імена на позначення другорядних персонажів (*Хасан, Марко, Наталя Пошивайло-Таулер, Микола, Сергій Притула та ін.*), адже має на меті найбільш точно і правдиво відтворити особливості подорожі у творі. Тому в художньому тексті засвідчені форми імен та прізвищ з арабської (*Хосні Мубарак, Хасан, Башар Асад*), англійської (*Кеті Міллс, Крісті Крейт*), іспанської (*Армандо Пінеді, Алексу Пінеді, Лу*), української (*Сергій Притула, Євген Ігнатовський*) та ін. мови. («*Хасан відірвався від компа і крикнув щось своєму колезі*» [31, с. 21], «*– Я передзвонив Миколі до Києва, – вів далі Євген Ігнатовський. – Оскільки ви не виходили на зв'язок, ми далі шукали у транзитній зоні*» [31, с. 67], «*Кеті Міллс радо поспілкувалася б з тобою в ефірі, але їй заборонили це робити*» [31, с. 112]). Такі найменування виконують текстотвірну, номінативно-характеризувальну, локалізаційну функції.

Також письменник послуговується реальними іменами або широко відомими псевдонімами, прізвишками політичних (*Буш-старший, Хосні*

Мубарак), історичних (*цар Пор, Олександр Великий*), літературних (*Стівен Кінг*), музичних (*Річі Блекмор*) та ін. діячів, які не є героями твору, але допомагають детальніше зобразити події та створити культурний фон для сюжетних ліній («У 525 р. до н. е. перський **цар Камбіс** завоював Єгипет, перемігши військо **фараона Псамметиха III**» [31, с. 15], «**Хосні Мубарак**, поцарювавши в країні протягом тридцяти років, не міг просто так відступитися від трону» [31, с. 31], «Із зображення мені посміхалися головні герої фільму: актори **Бредлі Купер, Ед Хелмс, Зак Галіфіанакіс**» [31, с. 118]). Наведені приклади найменувань реалізують номінативну, інформаційну, текстотвірну, естетичну, соціологічну, культурологічну та інші функції.

Доречно зауважити, що при описі прикрих моментів мандрівок або неприязних взаємин Макс Кідрук приховує справжні імена, створюючи для героїв нові найменування з негативною конотацією, що виконують номінативно-характеризувальну, ремінісцентну, текстотвірну, естетичну, емоційно-експресивну, підтекстову та ін. функції.

Так, у першій частині тревелогу письменник розповідає про початок єгипетської революції 2011 року, зокрема у розділі «Втеча» митець слова констатує про важкі умови перебування в Каїрі й згадує про реакцію знайомих на його рішення покинути це місто: «*Описав усе, як є: у Каїрі бійки, дубасять як своїх, так і іноземців, їсти нема чого, гроші кінчаються, квитки маю на п'ятницю, але завтра їду в аеропорт і спробую прорватись. Більшість моїх друзів відреагували нормально. Більшість, та не всі. Великий український мандрівник Артьомка Ч., незламний соціаліст, антимонополіст і борець проти всіх світових корпорацій, випорожнивсь коментарем під повідомленням: «Це ж треба, йому пощастило бути в Каїрі під час революції, а він тікає»» [31, с. 47].*

З фрагменту тексту ми можемо припустити, що Макс Кідрук у псевдопоетонімі *Артюмка Ч.* завуалював особистість Антона Васильовича Водяного, українського письменника, репортера, мандрівника. Про напружені взаємини між двома мандрівниками свідчить використана автором роману зневажлива форма літературного псевдоніма *Артем Чапай*.

Підтверджує це й сам Макс Кідрук, вказуючи на розбіжності в поглядах щодо правдивості зображення героїв у тревелогах: *«Пригадую, колись Артюмка Ч. критикував мене через те, як у романі «Мексиканські хроніки» я описав селян. У якомусь місці я змалював оахацьких гречкосіїв, зазначивши, що чоловіки були брудними і, перепрошую, не дуже добре пахли. Не надто тактовно, згоден. Та поруч із тактовністю існує така річ, як об'єктивна правда»* [31, с. 47].

Не поділяє письменник і захоплень Артема Чапая визначними повстаннями. Перебуваючи в епіцентрі єгипетської революції Макс Кідрук розумів, що рівність, справедливість, свобода громадян не є провідною ідеєю реальної революції: *«Революція, боротьба, народних мас, свобода, рівність і справедливість – у цих словах стільки романтики. Про цю романтику легко патякати, сидячи в Києві у зручному фотелі перед телевізором і потягуючи чай. А на ділі все виглядає дещо інакше. Свобода, рівність, справедливість – це лише ідея революції. Реальна революція не має нічого спільного з цими поняттями. Каїр страждав через відсутність продовольства, мародерство і безглузде кровопролиття»* [31, с. 47].

Тому Макс Кідрук з полегшенням покидає Каїр, хоч це й виявилось нелегко. Саме про труднощі перельоту «Каїр – Дамаск – Київ» письменник розповідає у розділі «Велика дамаська неприємність». Оскільки він не мав візи для того, щоб перетнути кордон Сирійської Арабської Республіки, то йому довелося виправдовуватися нестабільною ситуацією в Каїрі, яка

призвела до нелегального в'їзду до цієї країни. Довга перевірка документів автора під час митного контролю в аеропорту «Дамаск» спричинила конфліктну ситуацію із полковником сирійської таємної поліції, який натякав на хабар у вирішенні питань із документами.

Зазначимо, в описі спілкування із представником таємної поліції Сирії Макс Кідрук послуговується декількома оказіональними псевдопоетонами для характеристики, ідентифікації та індивідуалізації героя. Не називаючи його офіційного імені, прозаїк розкриває образ персонажа завдяки детермінативу *містер* та асоціацій, що виникли в автора тревелогу під час розмов із ним. Найбільш імовірно, що таким чином український письменник прагне не лише уникнути можливої відповідальності за оприлюднення особистої інформації про співробітника сирійської поліції, але й узагальнити уявлення про зверхнє ставлення поліцейських до іноземців у цій державі.

Для більш правдивого зображення особистості винуватця конфлікту Макс Кідрук згадує про поліцейське звання, підкреслюючи значущість цієї особи в суспільстві Сирії, а також вдало утворює складні описові узагальнювальні вторинні найменування, що містять вказівки на прикмети зовнішнього вигляду, поведінки та риси характеру.

Наприклад, під час першої зустрічі Макс Кідрук мав розмову із полковником, який, посміхаючись, тримав руку на кобурі, тому автор називає його *містером Подивіться-Який-У-Мене-Файний-Пістоль* та *містером Великий-Пістоль*, підкреслюючи водночас статусність представника таємної поліції в Сирійській Арабській Республіці та його зарозуміле ставлення до іноземців: *«Офіцер повернувся до мене, картинно, просто по-ковбойськи якось, поклавши руку на пістолет на поясі... Містер Подивіться-Який-У-Мене-Файний-Пістоль розплився у зарозумілій посмішці. Щоки розтягнулися, шкіра довкола губ стислася в зморшки. Він*

відчув, що я налаштований серйозно, але потрактував це на свій лад...» [31, с. 61]; *«Містер Великий-Пістоль замислився. Підвівся, виглянув у коридор, гукнув когось»* [31, с. 61-62].

Проте запал войовничо налаштованого полковника вдалося вгамувати лише Послу України в Сирії, який допоміг українському письменникові налагодити спілкування із таємною поліцією. Максові Кідрукові вдалося отримати транзитну візу на основі письмової обіцянки про те, що він не буде вести жодних журналістських розслідувань, відео- та фотозйомок на території Сирії. У цьому епізоді автор описує винуватця конфліктної ситуації як *містера Гімалайські-Піки-На-Погонах*, намагаючись привернути нашу увагу до негативних рис характеру героя через порівняння трьох великих зірок на погонах кітеля із піками Гімалайських гір. Прикметним є те, що піки зазначених гір є такими ж високими, неосяжними, як і кількість пихатості та зарозумілості в полковника таємної поліції до звичайного іноземця, які зумовлені його високим статусом у сирійському суспільстві. Проте поліцейський намагається приховати негативні риси характеру перед вищою за статусом особою, тому під час розмови з Послом України знімає свій кітель, демонструючи відкритість та чистоту помислів: *«Думав, він щезне кудись, щоб зайвий раз не драгувати мене. Але ні – містер Гімалайські-Піки-На-Погонах сидів у своєму кріслі. Правда, вже не такий пихатий. Він зняв кітель, залишившись у одній сорочці. Пану полковнику, певно, переказали, що «той осатанілий українець винуватить у всьому чувака з трьома великими зірками на погонах», тож він вирішив замаскуватися, як слон у помідорах, і сховав свої зірки...»* [31, с 73].

Натомість під час отримання дозволу на перебування в Сирійській Арабській Республіці Макс Кідрук називає полковника *містером Крута-Чорна-Уніформа*, акцентуючи увагу на чорній поліцейській формі як

причині для уникнення покарання, адже винуватцем конфліктної ситуації був поліцейський. Ймовірно, така вторинна номінація може свідчити про зверхню модель поведінки, шантаж серед представників таємної поліції Сирії стосовно іноземних громадян, які відвідують цю країну: *«Мене протримали у поліційному відділку ще майже годину. Зрештою о пів на першу ночі я отримав транзитну триденну візу і мене відпустили. За весь час, поки сидів у нього в кабінеті, містер Крута-Чорна-Уніформа жодного разу не обізвався і навіть не глянув на мене...»* [31, с. 75].

Доречно зауважити, що у другій частині роману Макс Кідрук послуговується авторськими псевдопоетонімами з позитивною конотацією, які відображають номінативну, характеризувальну, підтекстову, естетичну, текстотвірну, емоційно-експресивну та інші функції.

Після того, як письменникові вдалося вирватися з Дамаска і повернутися до Києва, Сергій Притула запропонував йому взяти участь в акції «На Зеландію!». В описі розмови з українським телеведучим автор згадує про спільну роботу Сергія Притули, Ольги Фреймут, Олександра Педана над проектом «Підйом», утворюючи псевдопоетонім *«Педан – Фреймут – Притула»*, що має позитивну конотацію, адже вважає їхнє тріо найкращим для реалізації творчих задумів: *«Ніби між іншим виклав, що влітку на «Підйомі» з'являться нові ведучі; нерозлучна трійця «Педан – Фреймут – Притула» покине ранкове шоу. Кожен займеться власними проектами.*

– Блін, чувак, – ошелешено вирячився я, – оце так новина! Ти серйозно?

– Так. Ми втрьох усе вже вирішили.

– Чому? «Підйом» без вас загнеться! Невже вас так просто відпускають?» [31, с. 81].

Про приятельські взаємини між Максом Кідруком та Сергієм Притулою свідчить те, що митець слова неодноразово вживає сценічний псевдонім шоумена Тернопільський Сірий / Сірий, трансформуючи його.

У передмові до твору фіксуємо псевдопоетонім *Тернопільський Сірий*, складений з онімізованої назви *Тернопільський*, що містить вказівку на місце походження українського телеведучого, а також трансонімізованої назви *Сірий*, яка засвідчує перехід з дитячого прізвиська, утвореного до імені Сергій за фонетичним принципом, до псевдоніма [67, с. 87-88].

Однак для гостроти сюжету український письменник послуговується онімною грою: деонімізує перший компонент псевдопоетоніма та трансонімізує другий – за лексико-семантичним принципом. Можемо припустити думку про те, що у такий спосіб Макс Кідрук має намір акцентувати на провідній ролі Сергія Притули в організації акції «На Зеландію!». Оскільки в переносному значенні лексема *сірий* означає непримітний, позбавлений оригінальності, то персонаж із таким прізвищем мав би відповідні риси характеру або зовнішності. Проте в аналізованому творі Сергій Притула є організатором акції, громадським активістом, творчою особистістю, тому для розкриття цих характеристик персонажа автор змінює написання його сценічного псевдоніма: «**«Сірий»** випалив: «Організую акцію у відповідь»» [31, с. 82], «У той же час **тернопільський «Сірий»** запропонував децю більше, ніж іще одну історію, яку (природно, в разі вдалого її завершення) ми будемо згадувати через десять, двадцять, а може, і тридцять років» [31, с. 86].

Попри те, що Максові Кідрукові завжди подобався ризик, він ретельно обдумав пропозицію Тернопільського Сірого. Саме відсутність реакцій з боку офіційних осіб України та невгамовна натура мандрівника спонукали його приєднатися до акції. Вирушивши до Окленда, автор роману розклеює плакати «помсти», за що його майже не заарештували новозеландські поліцейські. Тому

для зображення власних хвилювань під час акції «На Зеландію!» письменник вміло використовує порівняння з видатними музикантами: *«Я видавав на-гора епічні шедеври, неначе від того залежала доля Всесвіту. Я був, як **Річі Блекмор** у кращі роки, як **Джеймс**, трясця його матері, **Хетфілд** до того, як чувака полікували від алкогольної залежності! Тільки замість пальців і електрогітари моїми інструментами були язик і повітря»* [31, с. 117-118].

Крім того, особливістю мовно-художньої практики Макса Кідрука є експресивність та наявність коротких описів рис характеру та зовнішності героїв, завдяки чому концентрується увага читача на вчинках та діях персонажів (*«У лютому 2011-го, невдовзі після мого повернення з Єгипту, білоруський бацька **Лукашенко** нявкнув щось неблагопристойне стосовно нашого «високошановного» президента **Віктора Федоровича Януковича**»* [31, с. 85], *«Чоловіка звали **Влад Вернигора**. Він понад десять років жив у Зеландії і на цей час працював на посаді *Estimating Manager* у компанії «WebStar»... **Влад** виявився цікавим хлопом: приємний, товариський і, безперечно, дуже розумний»* [31, с. 108]).

В аналізованому творі вдалося зафіксувати вказівки на національність літературних осіб, що формують уявлення про їхню зовнішність та манеру поведінки (*«О, Максе! Ти приїхав! – **Хасан** був усміхненим і завжди готовим допомогти. Як і більшість простих єгиптян»* [31, с. 20], *«Італійсько-японське подружжя сиділо в машині. **Мійя** зайняла місце попереду. **Марко** сів справа на задньому сидінні...Італієць хмурився, але мовчав. **Мійя** нетерпляче підганяла мене, гнучи літерою *S* акуратні тонкі брови»* [31, с. 48]).

Отже, антропопоетонімікон роману Макса Кідрука «На Зеландію!» є різноманітним за структурою, функціонально-стилістичним потенціалом. Автор свідомо та вмотивовано називає суб'єктів художньої дійсності, добираючи як реальні, так і вигадані найменування для розкриття характеристики персонажів.

2.3. Специфіка прагмапоетонімів твору

Головним авторським задумом є створення картини справжньої подорожі, тому письменник активно послуговується прагмапоетонімами (власними назвами об'єктів, які належать матеріальній сфері діяльності людини [74, с. 250]) (59 найменувань, 16,8% від усіх зафіксованих поетонімів). Серед них виокремлено:

1) архітектуропоетоніми (власні назви споруд, зведених людиною із житловою, розважальною, релігійною або іншою метою [74, с. 250]) (44 одиниці, 74,6% від усіх прагмапоетонімів): *аеропорт «Бориспіль», аеропорт «Дамаск», аеропорт де Голль, Верховний суд, Віденський аеропорт, Дубайський міжнародний аеропорт, Каїрський музей, кінотеатр «Київська Русь», Луксорський храм, Медінат-Хабу, офіс «Нового каналу», радіо-башта «Скай-Тауер», ресторан «Веранда», ресторан «Суаре», станція метро «Нагіб», Хатшепсут, Хоруса, хостел «Пентланд Бекпекерс», Великі піраміди, замок Крак-де-Шевальє, Морай, Ойянтайтамбо, Пізак, Піраміда Хеопса, Піраміда Чарівника, Пука-Пукара, Саксайуаман, храм Бахуса, Центральна залізнична станція «Бритомарт», Центральний залізничний вокзал та ін.*

2) порейопоетоніми (власні назви транспортних засобів [74, с. 252]) (15 одиниць, 25,4% від усіх прагмапоетонімів): *АН-225 «Мрія», крейсер «Варяг», «Геркулес С-130», F-16/ F-16 «Fighting Falcon», МіГ-29, Су-27, Ауді А5, Жигулі, Пріус, Тойота, Фіат, М60, Т-55, М1 «Амбрамс», «Оплот-М».*

Зазначимо, для кращого унаочнення продуктивність вживання виокремлених нами груп прагмапоетонімів у романі Макса Кідрука «На Зеландію!» відображено в діаграмі (Додаток Д).

Прагмапоетонімічну лексику доречно згрупувати за такими структурними типами:

1) прості прагмапоетоніми (25 одиниць, 42,4% від усіх виявлених прагмапоетонімів): *Жигулі, Морай, Пріус, Тойота, Фіат, «Варяг», Пізак, «Бориспіль», Карнак, «Веранда», «Берестейська», Хатора, Саксайуаман* та ін. («Дослідники стверджують, що **Саксайуаман** – це фортеця, збудована інками протягом 1430–1500 рр.» [31, с. 5], «Давно казав, що не треба було китайцям **«Варяг»** продавати...» [31, с. 87], «Індус захопив кришку багажника **«Тойоти»** практично одночасно з тим, як я взявся за ручку» [31, с. 103]);

2) складені прагмапоетоніми (31 одиниці, 52,5%):

2.1) двослівні прагмапоетоніми-словосполучення (21 одиниця, 35,6%): *Луксорський храм, Піраміда Хеопса, Верховний суд, Каїрський музей, МіГ-29, Су-27, М60, Т-55, «Оплот-М», кінотеатр «Київська Русь», F-16* та ін. («Згодом я дізнаюсь, що то були американські **М60**» [31, с. 33], «– Демонстранти напали на **Каїрський музей!** – прогорлав китаєць» [31, с. 34]);

2.2) багатослівні прагмапоетоніми-словосполучення (10 одиниць, 17%): *АН-225 «Мрія», Дубайський міжнародний аеропорт, «Геркулес С-130», замок Крак-де-Шевальє, Ауді А5* та ін. («Замок хрестоносців **Крак-де-Шевальє**, який зберігся практично неторканим з часів хрестових походів», [31, с. 55], «На сьогоднішній день він є другим за величиною пасажирським терміналом світу, поступається лиш 3-му терміналу **Дубайського міжнародного аеропорту**» [31, с. 101]);

3) складні поетоніми (3 одиниці, 5%): *Медінат-Хабу, «Скай-Тауер», Пука-Пукара* (Центральний дистрикт являє собою скупчення надсучасних висотних будівель, над якими підноситься **Скай-Тауер**) [31, с. 104]).

Автор роману послуговується наведеними зразками прагмапоетонімів з різною метою, а саме:

1) створення культурно-історичного фону (назви історичних пам'яток, храмів): *«Саксайуаман, Ойянтайтамбо, Пізак та інші подібні споруди вже були, коли в Перу з'явилися перші інки. Інки побачили твердині готовими і потім, до самого занепаду, намагалися створити щось подібне (Пука Пукара, Морай та ін.), але... в них не виходило»* [31, с. 8], *«Араб, який закінчував обшукувати сумку з-під нетбука, витяг з бокової кишені товсту пачку квитанцій, які залишилися у мене після відвідання всіх єгипетських храмів, починаючи з Каїра і закінчуючи Абу-Сімбелом. За час подорожі їх назбиралося майже два десятки. Храм Хатшепсут, храм Хоруса в Едфу, Луксорський храм, Карнак, Медінат-Хабу, Рамессеум, храм Хатора в Дендарі та ін.»* [31, с. 51],

2) конкретизація напрямку руху або мандрівок (найменування аеропортів, кінотеатру, станцій): *«Кінотеатр «Київська Русь» залишився за спиною, пащека переходу розкрилася переді мною»* [31, с. 84], *«Я понад годину скнів у аеропорту «Дамаска» без паспорта і без речей, віра в порядність сирійських поліцейських поступово згасала, мов багаття без кисню»* [31, с. 55], *«Виліт із аеропорту «Бориспіль» о 16:55 30 квітня»* [31, с. 92], *«Найбільше боявся за пересадку в Пекінському столичному аеропорту»* [31, с. 101].

3) реалістичність зображення подій та уточнення їх місця (назви військової техніки, будівель, офісів, ресторанів, хостелів тощо): *«Демонстранти напали на Каїрський музей!»* [31, с. 34], *«Вчора згоріла будівля Верховного суду, – безпристрасно докинув Хасан»* [31, с. 37], *«На сьогоднішній день армія Єгипту повністю озброєна американською технікою (замість Су-27 чи МіГ-29 – F-16, замість танків Т-55 – М60)»* [31, с. 39],

«По тому ще годину тримали в офісі Служби Безпеки!» [31, с. 77], «Притула призначив зустріч у «Веранді» на перехресті Якіра і Мельникова, неподалік метро «Лук'янівська»» [31, с. 89], «Я дочалапав до «Пентландс Бекпекерс» у повному астралі. Не пам'ятаю, як залізав на верхній ярус двоповерхового ліжка у своїй кімнаті» [31, с. 106].

4) уточнення соціального статусу героїв твору (найменування автомобілей): *«Здається, була чверть на шосту, коли Наталя Пошивайло припаркувалася навпроти «Пентланд Бекпекерс». У неї був синій «Ауді А5», остання модель, з кузовом типу універсал» [31, с. 106].*

5) висвітлення умов поїздок (назви автомобілів, аеропортів): *«Ми сіли у ветхі «Жигулі», обліплені, наче новорічна ялинка наклейками, кольоровими ліхтариками і всякими блискучими пластиковими штуковинами, і поїхали» [31, с. 19], «Підтоптаний бежевий «Фіат» стояв під дверима готелю» [31, с. 48], «Дебелий полковник казав правду: мені доведеться три дні нидіти в транзитній зоні. Причому не в модерновому аеропорту де Голля у Парижі чи у чепурному амстердамському Схіпхолі. Скніти доведеться у задріпаному аеропорту Дамаска, де... все може статися» [31, с. 64], «Міжнародний аеропорт Дамаска виглядав найбіднішим, найубогішим і найбільш неохайним аеропортом з усіх, які мені довелося бачити. Він гірший навіть за Бориспіль [аеропорт] до реконструкції» [31, с. 55], «Раніше я літав через ВСІА [Beijing Capital International Airport], а тому чудово знав, що 2-й і 3-й – це не просто різні термінали, це, фактично, різні аеропорти... Цей термінал більший за лондонський аеропорт Хітроу. На сьогоднішній день він є другим за величиною пасажирським терміналом світу, поступається лиш 3-му терміналу Дубайського міжнародного аеропорту» [31, с. 101].*

У тексті прагматоетоніми виконують такі функції, як:

1) конкретизувальна: *«Жив я тоді на Лук'янівці, а офіс моєї приятельки знаходився в нетрищах промислових будівель неподалік метро «Берестейська»»* [31, с. 78], *«21-й офіс на Комінтерна, 13. Це неподалік Центрального залізничного вокзалу»* [31, с. 95];

2) сугестивна: *«Поміркуйте лишень – тераса, складена з ТИСЯЧОТОННИХ блоків! Для порівняння: найбільший гранітний блок піраміди Хеопса важить «лише» 80 тонн... 1000 тонн – це з біса нереальна цифра. Наша цивілізація закинула людину на Місяць... ,але при цьому найбільший монолітний вантаж, який будь-коли пересувався нами на великі відстані, важив 253,8 тонни. Підіймав його в повітря український красень – АН-225 «Мрія», найбільший літак світу. Нічого більшого понад землею ми не тягали»* [31, с. 9];

3) експресивно-емоційна: *«Індус захлопнув кришку багажника «Тойоти» практично одночасно з тим, як я взявся за ручку... Я відтулив дверцята і завмер, розгубившись... Що за фігня, чувак? Що за жарти, га? Це що, якась нова модель «Пріуса» з двома рульовими колесами?»* [31, с. 48], *«Що вже й казати про молодого єгипетського солдафона, який якщо і літав, то тільки на транспортних «Геркулес С-130»* [31, с. 53], *«Півсотні красенів «Оплот-М» буде більш ніж достатньо. За два дні вони зроблять із Окленда поле для гольфа...»* [31, с. 86].

Таким чином, виявлені прагматоетоніми не лише створюють реалістичну історико-культурну картину дійсності, яка спонукає читачів до роздумів та переосмислення деяких визнаних історичних фактів, але й деталізують побут та повсякденне життя героїв аналізованого твору.

2.4. Ідеопоетонімі одиниці художнього тексту

Макс Кідрук як представник постмодерністської літератури намагається створити у фабулі твору певну загадковість, тому послуговується ідеопоетонімами (31 найменування, 8,8% від усіх виявлених поетонімів) (власні назви творів мистецтва, які функціонують у художніх творах [74, с. 241]), серед них зафіксовано:

1) бібліопоетоніми (власні назви будь-яких писемних творів [74, с. 248]) (9 одиниць, 32,3% від усіх ідеопоетонімів): *«Навіжені в Перу»*, книга *«На Пуп Землі»*, книженція *«На Зеландію!»*, роман *«Держава страху»*, роман *«Мексиканські хроніки»*, роман *«Сонце, що сходить»*, роман *«Навіжені в Мексиці»* / *«Навіжені»* (у значенні двох книг), трилогія *«Володар пернів»*;

2) гемеропоетоніми (власні назви засобів масової інформації, зафіксовані в художніх творах [74, с. 249]) (10 одиниць, 32,3% від усіх ідеопоетонімів): *«Аль-Джазіра»*, *«Вар'яти»*, *«Інтер»*, *«Кореспондент»*, *«Новий канал»*, *«Підйом»*, *«Український тиждень»*, *«Факти»*, сайт *Об'єднання українців Нової Зеландії*;

3) хронопоетоніми (власні назви часових проміжків, які вживаються в художніх творах [74, с. 247]) (9 одиниць, 25,8% від усіх ідеопоетонімів): *«Виграй дружину з України»*, *«Виграй незабутню подорож до України»*, *«На Зеландію!»*, *Оклендська операція*, *Велика Жовтнева*, *Євро-2012*, *Кубок Африки*, *Новий рік*, *Олімпіада в Пекіні*;

4) артіпоетоніми (власні назви творів мистецтва, які функціонують у художніх творах [74, с. 247]) (4 одиниці, 9,6% від усіх ідеопоетонімів): *«Лангольєри»*, *«Похмілля 2: Із Вегаса в Бангкок»*/ *«Похмілля»*, *«Титанік»*.

Для унаочнення продуктивність функціонування окреслених нами груп ідеопоетонімів у романі Макса Кідрука *«На Зеландію!»* зображено в діаграмі (Додаток Е).

За структурним типом зафіксовані власні назви творів мистецтва доречно розподілити так:

1) прості ідепоетоніми (9 одиниць, 29%): *«Кореспондент», «Лангольєри», «Факти», «Підйом», «Титанік», «Інтер»* та ін. (*«Попросили розказати про ситуацію в Каїрі у прямому ефірі на завтрашньому ранковому шоу «Підйом» [31, с. 48], «На той момент інформація про розігрування українки на новозеландському радіо прозвучала на більшості українських телеканалів («Новий канал», «Інтер») [31, с. 85];*

2) складені ідеопоетоніми (21 одиниця, 67,7%) :

2.1) двослівні ідеопоетоніми-словосполучення (14 одиниць, 45,2%): *Кубок Африки, «Держава страху», трилогія «Володар перснів», Олімпіада в Пекіні, Євро-2012, Велика Жовтнева, Новий рік, «Навіжені в Мексиці»* та ін. (*«Німець, із яким ми заприятелювали у Фарафрі і мандрували разом до Бахарійї, порівняв цю пустелю з Мордором, описаним у трилогії «Володар перснів»» [31, с. 13], «Незважаючи ні на що, юрба тріумфувала. Сторонньому могло здатися, що єгиптяни святкують перемогу своєї збірної у Кубку Африки з футболу чи щось таке» [31, с. 34];*

2.2) багатослівні ідеопоетоніми-словосполучення (2 одиниці, 6,5%): *сайт Об'єднання українців Нової Зеландії, «Похмілля 2: Із Вегаса в Бангкок» («Друга частина [комедії] називалася «Похмілля 2: Із Вегаса в Бангкок»» [31, с. 118];*

2.3) ідеопоетоніми-словосполуки (2 одиниці, 6,5%): *«На Зеландію!», книженція «На Зеландію!» («Нова Кідрукова книженція «На Зеландію!» не має хитрого й заплутаного сюжету» [31, с. 2], «Це була найпростіша частина акції «На Зеландію!» [31, с. 108];*

2.4) ідеопоетоніми-фрази (3 одиниці, 9,7%): *«Виграй дружину з України», «Виграй незабутню подорож до України», «Сонце, що сходить»*

(«Зненацька згадався роман Майкла Крайтона *«Сонце, що сходить»*, у якому описувалась служба залагодження проблем із іноземцями» [31, с. 72]).

Також виявлено один складний ідеопоетонім (3,2%) («Аль-Джазіра»): «На екрані з'явилась частота, на якій показуватимуть *«Аль-Джазіру»* в разі блокування [31, с. 28].

Ідеопоетоніми використано в художньому тексті із різною метою:

– для уточнення періоду події: «Пригадую, як під час **Євро-2012** двійко польських діджеїв вилетіли з роботи й ледь не спричинили міжнародний скандал, дозволивши собі в ефірі недолугі жарти про українок...» [31, с. 2], «Я тут зупинявся. Перед самим **Новим роком**» [31, с. 21], «3-й термінал відкрився недавно, 26 березня 2008 року. Його будували спеціально під **Олімпіаду в Пекіні**» [31, с. 101];

– доповнення характеристики персонажів: «Так, саме той Притула, про якого ви подумали, – тернопільський **«Сірій»**. Тоді він іще був ведучим ранкового **«Підйому»** на **«Новому»** [31, с. 79], «Не поділяю захоплення Арт'юмки всілякими повстаннями (більшість ні до чого не призвели, деякі, як-от славнозвісна **Велика Жовтнева**, взагалі закінчувались так, що хочеться ридма заридати), але розумію його» [31, с. 47];

– створення інформаційного тла: «По **«Аль-Джазірі»** саме йшов сюжет про спробу пограбування Каїрського музею» [31, с. 34], «Про **«Win a Ukrainian Wife»** написали в журналі **«Кореспондент»**, газеті **«Факти»**» [31, с. 85], «Ввів у **«Google»** фразу **«українці Нової Зеландії»**, і одним з перших результатів, виданих пошуковим сервером, виявилось посилання на **сайт Об'єднання українців Нової Зеландії**» [31, с. 92], «За два чи три тижні до завершення конкурс перейменували з **«Виграй дружину з України»** на **«Виграй незабутню подорож до України»**» [31, с. 93]) тощо.

Вмотивовано Макс Кідрук вживає найменування книг й фільмів, що наповнюють сюжет інтелектуально-філософським підтекстом: «У **«Подорожі на Пуп Землі»**, книзі про мандрівку на острів Пасхи, я писав, що людям варто остерігатися власних бажань» [31, с. 3], «В неділю по обіді, підібгавши хвоста, я сидів у своєму номері в *«Cairo Stars»* і читав останній з романів Крайтона, виданих за життя, – **«Держава страху»**. Намагався відволіктись від того, що відбувалося за стінами, коли відчув дивгіння у себе під гепою» [31, с. 41], «Зненацька згадався роман Майкла Крайтона **«Сонце, що сходить»**, у якому описувалась служба залагодження проблем із іноземцями» [31, с. 72].

До того ж такі власні назви є засобом образності: «Незважаючи ні на що, юрба тріумфувала. Сторонньому могло здатися, що єгиптяни святкують перемогу своєї збірної у **Кубку Африки** з футболу чи щось таке» [31, с. 34], «Щоб втримати рівновагу, я розчепірів руки в боки, як Лео Ді Капріо на **«Титаніку»**, і різко подав тулуб уперед» [31, с. 84].

В аналізованому романі ідеопоетоніми реалізують такі функції, як:

1) деталізаційна: «Натомість планував зосередитися на написанні технотрилера, великого роману, задум якого більше року цвяхом сидів у голові, збирався поїздити містами рідної країни в рамках промотуру **«Навіжених»** (**«Навіжені в Мексиці»** мали з'явитися в книгарнях з дня на день, **«Навіжені в Перу»** виходили в світ у середині квітня)» [31, с. 79];

2) конкретизаційна: «За стіни автобусної зупинки правили скляні рекламні бокси. В одному з них висіла реклама продовження знаменитої комедії **«Похмілля»**. Друга частина називалася **«Похмілля 2: Із Вегаса в Бангкок»**» [31, с. 118];

3) сугестивна: «Картина, що постала перед очима, неймовірно нагадувала **стрічку «Лангольєри»**, зняту за однойменною повістю Стівена

Кінга. Здавалося, час зупинився, відстав і тепер я перебуваю в іншому Каїрі, на п'ятнадцять хвилин позаду реального «зараз», у місті, де більше не лишилося живих людей, де їжа й вода давно зіпсувалися і яке за кілька хвилин почне розпадатися на шматки» [31, с. 21].

У загальному можна стверджувати, що ідеопоетоніми насичують зміст роману Макса Кідрука «На Зеландію!» інтелектуальним, інформаційним та ін. підтекстом.

2.5. Ергопоетонічний простір роману

Як досвідчений мандрівник автор роману ознайомлений із роботою вітчизняних та закордонних посольств, авіакомпаній, громадських активістів. Відповідно до цього у творі функціонують ергопоетоніми (власними назвами об'єднань людей [74, с. 252]), серед них вдалося зафіксувати 13 найменувань (3,7% від усіх поетонімів): *«Аеросвіт», «Аерофлот», «Фемен», амбасади Швеції, Італії, Німеччини, США і Канади в Єгипті, міністерство внутрішніх справ Сирійської Республіки, Міністерство закордонних справ України / МЗС, Об'єднання українців Нової Зеландії, посольство Канади, посольство України в Єгипті, посольство України в Сирії, посольство Італії, посольство Нової Зеландії.*

За структурою переважають складені багатослівні ергопоетоніми-словосполучення (7 одиниць, 54% від усіх зафіксованих ергопоетонімів): *міністерство внутрішніх справ Сирійської Республіки, Міністерство закордонних справ України, посольство України в Єгипті, посольство України в Сирії, посольство Нової Зеландії, Об'єднання українців Нової Зеландії. («Поліцейські не знали, що за неповних двадцять хвилин цей обідранець примудриться підняти на ноги Міністерство закордонних справ України, посольство України в Сирії, міністерство внутрішніх справ Сирійської республіки та головне сирійське медійне відомство» [31, с. 62],*

«Це Наталя Пошивайло з Окленда, **Об'єднання українців Нової Зеландії**» [31, с. 97]).

Меншою кількістю представлено складні ергопоетоніми (3 одиниці, 23%): «Аеросвіт», «Аерофлот», МЗС («Словом, ви зрозуміли, я любитель політати, але не любитель користуватися послугами «Аерофлоту» (за умови якщо те, що авіакомпанія надає, можна назвати послугами)») [31, с. 101]).

Також зафіксовано два складені двослівні ергопоетоніми-словосполучення (*посольство Італії, посольство Канади*) (15,4%) та одну просту назви об'єднань людей («Фемен») (7,6%): «Молодята скористались допомогою **посольства Італії** і третього лютого відлітали до Рима чартерним рейсом» [31, с. 46], «В мене є знайомий фотограф, він зокрема працює з дівками із «**Фемен**»» [31, с. 90].

Переважно власні назви об'єднань офіційних осіб країн відображають у романі узагальнене ставлення до громадян:

1) активна участь іноземних посольств та бездіяльність українського посольства у вирішенні питань евакуації туристів із охопленого революцією Каїра: «Вас турбують із **посольства Канади**. Ми обдзвонюємо всі готелі, шукаючи громадян Канади, які затримались у місті. Чи є у вашому готелі канадці, які хочуть евакуюватися?» [31, с. 45], «Молодята скористались допомогою **посольства Італії** і третього лютого відлітали до Рима чартерним рейсом» [31, с. 46], «Хай там як, а після подій у Каїрі, після, м'яко кажучи, не вельми енергійних старань **посольства України в Єгипті** (особливо у порівнянні з діяльністю **амбасад Швеції, Італії, Німеччини, США і Канади**) я не вірив у допомогу рідних дипломатів» [31, с. 67];

2) зневажливе ставлення представників Міністерства внутрішніх справ Сирійської Республіки: «Після дзвінків з **міністерства внутрішніх справ**

[Сирії] сирійська бюрократична машина запрацювала на повну силу» [31, с. 68], «Після цього **МВС Сирії** зв'язалося з начальником таємної поліції в аеропорту: «Робіть, що хочете, але до приїзду українського посла проблема має бути вирішена. Просіть його, моліть його, але якщо цей сопляк здійснить скандал, вам усім гайки» [31, с. 69];

3) вибірковість Міністерства закордонних справ у вивченні питання про порушення прав і свобод українських громадян, адже представники Міністерства зреагували на висловлювання президента Білорусі про Віктора Януковича, але не відреагували на проведення конкурсу «Виграй дружину з України»: «**Міністерство закордонних справ** наче води в рот набрало. Хтось може зауважити: то не справа **МЗС** – відповідати на подібні витівки... За три місяці радіостанція зуміла настільки роздмухати конкурс, що про нього дізнались не тільки в Україні, а й у Західній Європі. Невже цього не достатньо? Для щокатих **старих пердунів із МЗС**, схоже, ні. Та це не головне. У лютому 2011-го, невдовзі після мого повернення з Єгипту, білоруський бацька Лукашенко нявкнув щось неблагопристойне стосовно нашого «високошановного» президента Віктора Федоровича Януковича. І ось тоді – о, диво! – **МЗС** прокинулося і відгавкувалося цілий тиждень» [31, с. 85].

Проте український прозаїк позитивно оцінює діяльність посольства України в Сирії та Міністерства закордонних справ під час вирішення конфлікту, але негативно – дії Міністерства внутрішніх справ Сирії щодо іноземців. Доказом цього є навмисне написання сирійського центрального органу виконавчої влади з маленької літери: «Ви можете приїхати в посольство і написати заяву. Спираючись на неї, ми підготуємо офіційну ноту, яку подамо в **міністерство внутрішніх справ Сирії**. Сирійські власті будуть змушені почати розслідування. На такому рівні вони вже не

зможуть відкритися. Крім того, заява буде передана і зареєстрована в нашому **Міністерстві закордонних справ**, де контролюватимуть те, як сирійці ведуть цю справу» [31, с. 78].

Відповідно до значної кількості власних назв аеропортів у творі виявлено використання найменувань авіакомпаній, що увиразнюють описи надання послуг: *«Заковика в тому, що кожен із трьох перельотів виконується різними компаніями (в нашому випадку це можуть бути «Аеросвіт», «Аерофлот» і «Air New Zealand») і майже завжди різними типами літаків. «Аерофлот» на рейсі з Москви до Бангкока використовує «Boeing 767–200», розрахований на 224 пасажери, а «Air New Zealand» літає з Бангкока до Окленда на «Boeing 777–300», який може перевозити аж 451 людину»* [31, с. 91], У наведеному фрагменті художнього тексту фіксуємо поетоніми на позначення назв літаків, що зберігають англомовний колорит, тому записані англійською мовою.

Задля деталізації змісту акції «На Зеландію!» вживається власна назва громадської організації «Фемен», що відома епатажними протестами проти жіночої дискримінації. У зображенні діяльності цього об'єднання письменник використовує емоційно-експресивну лексику: *«Попрошу «Фемен» виділити одну зі своїх модельок, після чого фотограф ту кобіту гарненько клацне»* [31, с. 90], *««Сірій» лишився у «Веранді» видзвонювати **дівчат** із «Фемен» і свого знайомого фотографа, а я галопом поскакав до центру»* [31, с. 92].

Крім того, Макс Кідрук вживає такі власні назви у стилістичних тропях для підвищення естетичної краси художнього тексту:

– персоніфікація: *«І ось тоді – о, диво! – МЗС прокинулося і відгавкувалося цілий тиждень»* [31, с. 85], *«А ще «Аерофлот» часто падає»* [31, с. 100];

– метонімія: *«Катастрофи «Аерофлоту» не входять у десятку найкрупніших у світі, але, готовий посперечатися, очолюють рейтинг найбільш безглуздих авіакатастроф за всю історію комерційної авіації»* [31, с. 101].

У художньому тексті аналізованого твору виявлено функціонування синонімічних назв ергопоетонімів:

– «Міністерство закордонних справ – МЗС»: *«Не знаю, як би закінчилася ця історія, якби не втручання Міністерства закордонних справ. Микола без проблем додзвонився до чергового у МЗС і пояснив ситуацію»* [31, с. 67];

– «міністерство внутрішніх справ – МВС Сирії»: *«Після цього МВС Сирії зв'язалося з начальником таємної поліції в аеропорту»* [31, с. 67], *«Після одного дзвінка з міністерства внутрішніх справ [Сирії] сирійська бюрократична машина запрацювала на повну силу»* [31, с. 68].

Відповідно до змісту та ідейно-тематичного спрямування ергопоетоніми відображають номінативну, ідентифікаційну, емоційно-експресивну та ін. функції: *«На цьому тлі найбільше вразила робота посольства Канади»* [31, с. 44], *«По дорозі до аеропорту посол підняв на ноги міністерство внутрішніх справ Сирії»* [31, с. 66], *«Для щокатих старих пердунів із МЗС, схоже, ні»* [31, с. 85], *«Крім того, відкрився неприємний факт відсутності в Україні посольства Нової Зеландії»* [31, с. 86], *«В мене є знайомий фотограф, він зокрема працює з дівками із «Фемен»»* [31, с. 90], *«Після цього, навіть за наявності білетів у «Аеросвіт» і «Air New Zealand», загальний маршрут розпадається»* [31, с. 91], *«І це могла бути тільки Наталя Пошивайло-Таулер із Об'єднання українців Нової Зеландії»* [31, с. 97].

Отже, власні назви об'єднань людей є потужним засобом творення експресивності у художньому тексті Макса Кідрука. Такі поетоніми відображають ефективність діяльності різноманітних державних установ, громадських організацій, приватних компаній, зокрема авіакомпаній.

2.6. Міфопоетоніми твору

Макс Кідрук є емоційною та неординарною постаттю, тому роман письменника відображає його власні думки, реакції щодо подій, які розгортаються у творі. Згідно з цим автор тревелогу послуговується міфопоетонімами (9 одиниць, 2,5% від усіх поетонімів) (власні назви міфічних об'єктів [74, с. 240]): *Аллах, Амон, Бог, Боженька, Господь, Диявол, Змії-спокусники, Морфей, Оракул*.

За структурою такі власні назви здебільшого є простими – 8 одиниць (89% від усіх виявлених міфопоетонімів) (*Аллах, Амон, Бог, Боженька, Господь, Диявол, Морфей, Оракул*), лише поетонім *Змії-спокусники* є складеним двослівним словосполученням (11%): «Окрім відмежованості від світу Сіва славиться своїм **Оракулом**» [31, с. 14], «Ще цілих шість століть після того, як у Єгипет приперлись араби, Сіва поклонялася єгипетському богу **Амону**» [31, с. 17], «Та що з вами таке? – думаю. – Перед вами білий європеєць, якого сам **Аллах** велів розвести на бабки, а ви поводитесь, мов байбаки ранньої весни!» [31, с. 18].

Зафіксовані зразки міфопоетонімів вживаються задля створення емоційного підтексту, тому провідною функцією є емоційно-експресивна: «– Слава **Аллаху**, ви цілі! – перебив мене Хасан» [31, с. 24], «**Бог** тому свідок: я намагався діяти розсудливо. Не моя вина, що **Диявол** підсилає мені надто багато **Зміїв-спокусників**» [31, с. 30]), «Свідомість холонула, поступово починався справжній сон: перед очима пішли хороводом якісь пухнасті гномики. А втім, розбурханий мозок опирався і **Морфею**, і гномикам, продовжуючи вистрілювати думками» [31, с. 97]).

Як бачимо, міфопоетоніми додають художньому тексту емоційної напруженості, а також допомагають автору підтримувати зв'язок із читачами.

Висновки до розділу 2

Специфікою онімного простору роману Макса Кідрука «На Зеландію!» є значне використання поетонімів у художньому тексті, що вживаються для опису міць подій, ідентифікації героїв твору, наповнення художнього мовлення філософсько-інтелектуальним, інформаційним та ін. підтекстом, зображення історико-культурної дійсності, а також реалізують різноманітні функції (номінативна, характеризувальна, соціологічна, текстотвірна, темпорально-локалізаційна, емоційно-експресивна, сугестивна, естетична, деталізаційна, функція виразності та ін.).

Згідно з ідейним задумом, фабулою, композиційною організацією, жанрово-стильовими особливостями автор послуговується топопоетонімами (176; 49% від усіх виявлених поетонімів), антропопоетонімами (64; 18%), прагмапоетонімами (59; 16,8%), ідеопоетонімами (31; 8,8%), ергопоетонімами (13; 3,7%) та міфопоетонімів (9; 2,5%).

Структурний склад ономастикону аналізованого твору містить складені (170; 48,3% від усіх зафіксованих поетонімів), прості (167; 47,4%) та складні (15; 4,3%) поетоніми.

Згідно з виокремленими лексико-семантичними групами прості поетоніми переважають у топопоетонімах (107; 60,8%) та міфопоетонімах (8; 89%); складені – у антропопоетонімах (36; 56,3%), прагмапоетонімах (31; 52,5%), ідеопоетонімах (21; 67,7%) та ергопоетонімах (9, 69,2%).

Складні поетоніми наявні в незначній кількості серед топопоетонімів (8; 4,5%), ергопоетонімів (3; 23%), прагмапоетонімів (3; 5%), ідеопоетонімів (1; 3,2%).

Отже, власні назви, зафіксовані в романі Макса Кідрука «На Зеландію!», є яскравими ознаками стилістичної системи твору та мовно-художньої практики письменника загалом.

ВИСНОВКИ

Проаналізувавши онімний простір сучасної української прози (на матеріалі роману Макса Кідрука «На Зеландію!») з структурного, мотиваційного та стилістичного аспекту, можемо зробити такі висновки:

1. Поетоніми, тобто вторинні власні назви, зафіксовані у художньому мовленні, виконують різноманітні функції (номінативна, характеризувальна, темпоральна, локалізаційна, емоційно-експресивна, функція тропеїчності та ін.), містять різнопланові конотації, а також є засобом вираження авторського задуму. На сьогодні визначено класифікації поетонімів за різними ознаками: з позиції сюжетного функціонування, змістової значущості, з осмислення синкретичного процесу «реальна ономастика – автор – поетична ономастика» та ін. До того ж групують такі власні назви за онімними розрядами, продуктивністю, з погляду на походження тощо.

2. У сучасній літературній ономастиці вагоме значення мають напрацювання Л. Белея, В. Калінкіна, Ю. Карпенка та ін., які описали сутність та функціональне навантаження поетонімів. Нині відомі ономасти, серед яких – М. Буєвська, А. Вегеш, Т. Вінтонів, І. Гаврилюк, О. Горбач, М. Доценко, С. Левочкина та ін. висвітлюють взаємозв'язок власних назв із літературно-художнім напрямком, жанром, змістом, конфліктом, героями твору та акцентують увагу на комплексному аналізі онімних просторів художнього мовлення українських та зарубіжних авторів.

3. Онімний простір роману Макса Кідрука «На Зеландію!» є багатогранним засобом вираження зображуваних подій, що створює образну структуру, а також є прикметною особливістю мовно-художньої практики письменника. Поетоніми аналізованого твору ілюструють майстерність автора у доборі онімів, що є важливим текстотвірним засобом.

4. У результаті нашого дослідження виявлено, що структурне розмаїття

онімного простору аналізованого роману засвідчує функціонування 170 складених (48,3% від усіх зафіксованих поетонімів) (*Близький Схід, містер Крута-Чорна-Уніформа, Т-55, «Володар перснів», посольство Нової Зеландії, Змії-спокусники* та ін.); 167 простих (47,4%) (*Абідос, Мійя, «Варяг», «Вар'яти», «Фемен», Морфей* та ін.), 15 складних (4,3%) (*Междуреченськ, «Скай-Тауер», «Аль-Джазіра», «Аерофлот»* та ін.) поетонімів. Структурний склад поетонімів відображено у відповідному додатку (Додаток Ж).

Згідно з визначеними групами поетонімів прості власні назви переважають у топопоетонімах (107; 60,8%) та міфопоетонімах (8; 89%); складені – у антропопоетонімах (36; 56,3%), прагмапоетонімах (31; 52,5%), ідеопоетонімах (21; 67,7%) та ергопоетонімах (9, 69,2%).

Складні поетоніми наявні в незначній кількості серед топопоетонімів (8; 4,5%), ергопоетонімів (3; 23%), прагмапоетонімів (3; 5%), ідеопоетонімів (1; 3,2%).

5. Зафіксовані поетоніми вживаються автором із різною метою: створення культурно-історичного фону (*Пізак, храм Юпітера, Саксайяман, цар Камбіс, Нерон*), опис місць подій, напрямку подорожей (*Сирія, Україна, Окленд, Київ, «Веранда», «Бориспіль», «Каїр – Дамаск – Київ», «Бориспіль»* та ін.), ідентифікація персонажів (*Кітті Міллс, Влад Вернигора, Арт'юмка Ч., Містер-Великий-Пістоль, Наталя Пошивайло-Таулер із Об'єднання українців Нової Зеландії* та ін.), наповнення художнього тексту інтелектуальним підтекстом (*Річі Блекмор, «Лагоньєри», «Держава страху»* та ін.) тощо.

Вважаємо, що виявлені власні назви у романі є поліфункціональними, ключовими функціями яких є номінативна, ідентифікаційна, локально-темпоральна, емоційно-експресивна, текстовірна та ін.

6. У художньому тексті роману Макса Кідрука «На Зеландію» зафіксовано 352 поетоніми. Продуктивності вживання Максом Кідруком різних груп власних назв відображено у відповідній діаграмі (Додаток Б).

Найбільш чисельною є група такого різновиду поетонімів, як топопоетоніми (*Нова Зеландія, Київ, Атакама, Тайвань, Львівська площа, гора Кайлас, Ніл, Тихий океан та ін.*) – 176 найменувань (47,8 % від усіх зафіксованих нами в аналізованому творі власних назв). Відповідно до номінативно-семантичного призначення серед них виокремлено такі групи: хоропоетоніми (158, 89,8%), гідропоетоніми (13; 7,3%), оропоетоніми (5; 2,8%).

Меншою кількістю власних назв представлені групи антропопоетоніми (*Башар Асад, Ірина, цар Пор, Посол України, Містер-Подивіться-Який-У-Мене-Файний-Пістоль, Хосні Мубарак та ін.*) – 64 найменування (18,2% від усіх зафіксованих нами в аналізованому творі власних назв), прагмапоетоніми (*Луксорський храм, Піраміда Чарівника, Ан-225 «Мрія», Ауді А5 та ін.*) – 59 найменувань (16,8%) та ідеопоетоніми (*«На Пуп Землі», Оклендська операція, «Факти», «Титанік» та ін.*) – 31 найменування (8,8%).

З-поміж імен, прізвищ, по батькові, прізвищк людей виокремлено антропопоетоніми – найменування чоловіків (36; 56,3%), псевдопоетоніми (16, 25%), антропопоетоніми – найменування жінок (8, 12,5%), прецепторопоетоніми (4, 6,2%).

Серед власних назв об'єктів матеріальної сфери діяльності людини визначено архітектуропоетоніми (44; 74,6%), порейопоетоніми (15; 25,4%).

З власних назв творів мистецтва, які функціонують у творі, виділено бібліопоетоніми (10; 32,3%), гемеропоетоніми (10; 32,3%), хронопоетоніми (8; 25,8%), артіпоетоніми (3; 9,6%).

Незначною кількістю репрезентуються групи ергопоетонімів (*посольство України в Єгипті, МЗС, «Аерофлот», Об'єднання українців Нової Зеландії* та ін.) – 13 найменувань (3,7% від усіх зафіксованих нами в аналізованому творі власних назв) та міфопоетонімів (*Аллах, Бог, Морфей, Оракул* та ін.) – 9 найменувань (2,5%).

Отже, особливістю онімного простору роману Макса Кідрука є функціонування значної кількості поетонімів, що створюють сюжетно-композиційну канву художнього твору (топопоетоніми, антропопоетоніми), а також є фоном для розвитку фабули, конкретизують та деталізують описи подій, характеристику героїв та надають експресивності художньому тексту (прагмапоетоніми, ідеопоетоніми, ергопоетоніми, міфопоетоніми). Встановлено, що зазначені групи власних назв дібрані відповідно до ідейного задуму автора та жанрово-стильових особливостей аналізованого твору.

Перспективою подальших ономастичних досліджень вбачаємо у комплексному вивченні онімних просторів інших творів Макса Кідрука, що допоможе простежити динаміку розвитку ідіостилю письменника.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Артемова Ю. І. Мовна особистість Уласа Самчука на тлі епохи. *Література та культура Полісся*. Серія : Філологічні науки. 2018. Випуск 93. С. 153–162.
2. Бачинська Г. В., Бабій І. М., Свистун Н. О. Багатокомпонентні складнопідрядні речення в синтаксичній науці (на матеріалі роману Макса Кідрука «Не озирайся і мовчи»). *Українська філологія в контексті розвитку європейської наукової думки* : матеріали всеукраїнської наукової конференції з міжнародною участю присвяченої 85-річчю від дня народження професора Дмитра Бучка (10-11 листопада 2022 року). Тернопіль : ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2022. С. 57–60.
3. Бевзенко С. П. Із спостережень над мовою українських творів Г. Квітки-Основ'яненка. *Збірник тез доповідей і повідомлень республіканської наукової конференції, присвяченої 200-річчю з дня народження класика української літератури Г. Ф. Квітки-Основ'яненка*. Харків, 1978. С. 76–78.
4. Белей Л. О. Українська літературно-художня антропонімія кінця XVIII – початку XX століття: автореф. дис... канд. філол. наук : 10.02.01. Ужгород, 1996. с. 22.
5. Боева Є. В. Номінаційне поле в контексті художнього простору оповідань Б. Грінченка. *Восточно украинский лингвистический сборник*. Донецк : Изд-во «Донеччина». 2000. Випуск 6. С. 157–164.
6. Бондаренко Т. С. Індивідуальний стиль Макса Кідрука. *Молодий вчений*. 2013. №2. С. 54–57.
7. Буевская М. В. Поэтонимосфера художественного текста. Киев : Издательский дом Дмитрия Бураго, 2012. 288 с.
8. Васильєва О. Г. Авторське «Я» в «Мексиканських хроніках» М. Кідрука : лінгвокогнітивний аспект. *Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка*. Серія : Філологічні науки. 2010. Частина II. № 13 (200). С. 81–88.

9.Вегеш А. І. Літературно-художні антропоніми в романах Юрія Андруховича. *Науковий вісник Ужгородського університету*: збірник наукових праць. Серія : Філологія. Ужгород, 2007. Випуск 15. С. 80–84.

10.Вегеш А. І. Проблеми української літературно-художньої антропоніміки: методичний посібник для студентів 5-6 курсів філологічного факультету. Ужгород. 2021. 67 с.

11.Вегеш А. І. Традиції та новаторство української літературно-художньої антропонімії посттоталітарної доби : дис... канд. філол. наук : 10.02.01. Ужгород, 2009. 273 с.

12.Вінтонів Т. М. Реальна онімія як засіб образності в історичній оповіді : дис... канд. філол. наук : 10.02.01. Донецьк, 2008. 211 с.

13.Гаврилюк І. С. Структура і семантика поетонімних опозицій у художньому тексті : монографія. Суми : Видавництво СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2018. 210 с.

14.Глюдзик Ю. В. Лінгвокультурологічні особливості поетонімії К. С. Льюїса «The Chronicles of Narnia» : дис. ... канд. філол. наук : 10.02.04. Ужгород, 2015. 221 с.

15.Гонца І. С. Українська ономастика : навчально-методичний посібник для студентів II курсу ф-ту філології. Умань : Візві, 2013. 101 с.

16.Горбач О. С. Ономастикон українських сатирично-гумористичних текстів кінця XX – початку XXI століття : дис. ...канд. філол. наук : 10.02.01. Кам'янець-Подільський, 2017. 243 с.

17.Горбач О. С. Топоніми в сатиричному романі Володимира Даниленка «Газелі бідного Ремзі». *Наукові записки. Серія Філологічні науки (мовознавство)*. Кіровоград : Видавець Лисенко В. Ф., 2015. Випуск 138. С. 418–420.

18.Демешко І. М. Word-building morphonology of deverbatives in the works of M. Kidruk. *Рідне слово в етнокультурному вимірі* : збірник наукових праць

Дрогобицького державного педагогічного університету імені І. Я. Франка. Дрогобич : Посвіт, 2019. С. 4–14.

19.Доценко М. В. Поетоніміка модерністської та постмодерністської прози : дис... канд. філол. наук : 10.02.01. Вінниця, 2018. 199 с.

20.Етимологічний словник української мови : у 7 т. Укладачі Р. В. Болдирєв, В. Т. Коломієць, А. П. Критенко, О. С. Мельничук, Г. П. Півторак та ін. Київ : Наукова думка, 2003. Т. 4: Н-П. 657 с.

21.Ільченко І. І., Лугова Д. В., Ткаченко Н. В. Антропоніми в художньому просторі романів В. Шкляра («Чорний Ворон», «Маруся») *Вчені записки ТНУ ім. В.І. Вернадського*. Серія : Філологія. Журналістика. Одеса : Видавничий дім «Гельветика», 2022. Том 33 (72). Частина 1. №6. С. 172–180.

22.Калинкін В. М. Поэтика онима : монографія. Донецк : Донеччина, 1999. 408 с.

23.Карпенко О. Ю. Про літературну ономастику та її функціональне навантаження. *Записки з ономастики*. Одеса, 2000. Випуск 4. С. 68–74.

24.Карпенко О. Ю. Проблематика когнітивної ономастики: монографія. Одеса : Астропринт, 2006. 325 с.

25.Карпенко О. Ю., Серебрякова В. В. Екзотичність фентезійних поетонімів. *Вісник Львівського університету*. Серія філологічна. 2017. Випуск 64(2). С. 10–17.

26.Карпенко Ю. О. Назва твору як об'єкт ономастики: Переважно на матеріалі творчості Миколи Бажана. *Повідомлення Української ономастичної комісії*. Київ : Наукова думка, 1975. Випуск 13. С. 3–10.

27.Карпенко Ю. О. Питання типології літературної ономастики. *Проблеми контрастивної лінгвістики* : тези міжвузівської наукової конференції. Кіровоград, 1993. С. 102–103.

28.Карпенко Ю. О., Мельник М. Р. Літературна ономастика Ліни Костенко. Одеса : Астропринт, 2004. 216 с.

29.Кідрук М. Жорстоке небо : роман. Харків : Книжковий Клуб «Клуб Сімейного Дозвілля», 2014. 608 с.

30.Кідрук М. Мексиканські хроніки. Історія однієї Мрії : роман. Харків : Книжковий Клуб «Клуб Сімейного Дозвілля», 2008. 304 с.

31.Кідрук М. На Зеландію! : роман. Харків : Книжковий Клуб «Клуб Сімейного Дозвілля», 2014. 256 с.

32.Ковальова В. В. Функційно-текстотвірне навантаження екзотизмів у тревелогах Макса Кідрука : кваліфікаційна робота магістра спеціальності 035 «Філологія». Запоріжжя : ЗНУ, 2020. 63 с.

33.Козловська Д. В. Структурно-семантичні та функціонально-стилістичні характеристики поетонімії романів українських письменниць початку ХХІ ст. : дис. ... канд. філол. наук. : 10.02.01. Вінниця, 2018. 260 с.

34.Корнієнко І. А. Українська ономастика : навчальний посібник. Миколаїв : МНУ імені В. О. Сухомлинського, 2018. 247 с.

35.Костецька О. П. Індивідуальне мовлення автора як об'єкт лінгвістики та підходи до його дослідження. *Наукові записки НУ «Острозька академія»*. 2014. №49. С. 196–199.

36.Коханська А. О. Функції гідронімів (на матеріалі творів Михайла Стельмаха). *М. П. Стельмах і сучасність* : матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції. Хмельницький національний університет, 25-26 травня 2012 р. Головний редактор Торчинський М. М. Хмельницький : ХмЦНП, 2012. С. 62–67.

37.Кравченко Э. А. Теория поэтониологии: современное состояние и перспективы. *Матеріали наукової конференції професорсько-викладацького складу, наукових працівників і здобувачів наукового ступеня за підсумками науково-дослідної роботи за період 2015–2016 рр. (15–18 травня 2017 р.)*: у 2-х

томах. Вінниця : Донецький національний університет імені Василя Стуса, 2017. Том 2. С. 81–83.

38.Кравченко Л. О. Українська ономастика : Антропоніміка : навчальний посібник. Київ, 2014. 239 с.

39.Кравченко Э. А. Имя как элемент текста и поэтонимосферы : Поэтика связей и отношений. Винница : ДонНУ, Глобус-Прес, 2015. 388 с.

40.Крупеньова Т. І. Ономастика драматичних творів Лесі Українки : дис... канд. філол. наук : 10.02.01. Одеса, 2001. 188 с.

41.Кузьмич О. Я. Мовні засоби творення комічного в українській прозі кінця ХХ ст. – початку ХХІ ст. : дис. ... канд. філол. наук : 10.02.01. Луцьк, 2015. 217 с.

42.Лабінська Г. М. Топоніміка : навчальний посібник. Львів: ЛНУ імені І. Франка, 2016. 274 с.

43.Лєвочкіна С. В. Лінгвокогнітивні аспекти онімів у художньому тексті в жанрі фентезі (на матеріалі творів Урсули Ле Гуїн) : дис. ... канд. філол. наук : 10.02.04. Черкаси, 2018. 305 с.

44.Литвин Л. В. Ономастична система художньої прози (на матеріалі французьких романів ХІХ-ХХ століть) : дис... канд. філол. наук: 10.02.05. Київ, 2006. 242 с.

45.Лукаш Г. П. Актуальні питання української конотоніміки : монографія. Донецьк : ПРОМІНЬ, 2011. 438 с.

46.Лукаш Г. П. Ономастикон прозових творів Володимира Винниченка : дис. ... канд. філол. наук : 10.02.01. Донецьк, 1997. 178 с.

47.Лукаш Г. П. Словник конотативних назв. Вінниця : ТОВ «Нілан-ЛТД», 2015. 392 с.

48.Лукаш Н. М. Топонімікон роману Софії Андрухович «Амадока». *Актуальні питання та проблеми розвитку сучасної мови та літератури : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (20–21 серпня 2021 року,*

м. Одеса). Одеса : Південноукраїнська організація «Центр філологічних досліджень», 2021. С. 27–31.

49.Лупол А. В. Онімний простір у поезії Василя Стуса : автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.02.01. Одеса, 2011. 19 с.

50.Макс Кідрук: книги та біографія URL : <https://book-ye.com.ua/authors/maks-kidruk/> (дата звернення : 20.02.2023).

51.Мамчич І. П. Мовносвітоглядна специфіка системи художніх засобів у поезії Сергія Жадана. *Академічні студії*. Серія «Гуманітарні науки». Луцьк :Видавничий дім «Гельветика», 2022. Випуск 1. С. 48-55.

52.Маріна О. С. Парадоксальність у сучасному англomовному поетичному дискурсі: когнітивно-семіотичний вимір: дис... д-ра філол. наук : 10.02.04. Київ, 2016. 434 с.

53.Мельник Г. І. Онімікон у структурі ідіостилю (на матеріалі поезії Євгена Маланюка) : автореф. дис... канд. філол. наук : 10.02.01. Одеса, 2009. 19 с.

54.Мельник М. Р. Ономастика творів Ліни Костенко : автореф. дис...канд. філол. наук : 10.02.01. Одеса, 1999. 18 с.

55.Мороз О. А. Оніми в художньому дискурсі Макса Кідрука (на матеріалі роману «Твердиня»). *Вісник Донецького національного університету*. Серія Б. Гуманітарні науки. Вінниця : Донецький національний університет імені Василя Стуса, 2015. С. 167–172.

56.Нейман В. І. Псевдопоетоніми тревелогу Макса Кідрука «На Зеландію!» : мотиваційний аспект. *Поділля. Філологічні студії* : електронний збірник наукових праць. Головний редактор Торчинський М. М. Хмельницький, 2023. Випуск шістнадцятий. Том другий. С. 46–50.

57.Нейман В. І. Топопоетонімікон тревелогу Макса Кідрука «На Зеландію!». *Науковий потенціал дослідника : філологічні та методичні пошуки* : збірник наукових праць викладачів і студентів / за заг. ред. В. А. Каліш. Глухів :

Глухівський національний педагогічний університет імені Олександра Довженка, 2023. Випуск 11. С. 75–82.

58.Переломова О. С. Презентація мовної картини світу Валерія Шевчука в індивідуальному словотворенні. *Вчені записки ТНУ ім. В.І. Вернадського*. Серія : Філологія. Журналістика. Одеса : Видавничий дім «Гельветика», 2021. Том 32 (71). Частина 1. №5. С. 44–52.

59.Першин Є. В. Містичний художній дискурс: жанрові особливості й мовна специфіка. *Записки з українського мовознавства*. 2020. Випуск 27. С. 273–282.

60.Петрова Озель Л. П. Топонімікон роману Володимира Малика «Таємний посол» : склад, структура, функції. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету* : збірник наукових праць. Серія : Філологія. Одеса : Видавничий дім «Гельветика», 2022. Випуск 57. С. 63–67.

61.Письменник Макс Кідрук: «У душі я рівнянин» URL : <https://ogo.ua/index.php?url=articles/view/2013-03-28/39201.html> (дата звернення : 20.02.2023).

62.Приблуда Л. М. Структура та стилістичні функції вторинних номінацій в українській художній прозі початку ХХІ ст. : автореф.дис. ... канд. філол. наук : спец. 10.02.01. Київ, 2019. 18 с.

63.Селіверстова Л. І. Ономастикон у поетичному ідіолекті Яра Славутича : автореф. дис... канд. філол. наук : 10.02.01. Харків, 2003. 19 с.

64.Серебрякова В. В. Специфіка функціонування поетонімів на позначення головної героїні роману С. Мейер «Twilight». *Записки з ономастики*. Одеса : Одеський національний університет імені І. І. Мечникова, 2012. Випуск 15. С. 140–147.

65.Сколоздра О. Р. Онімно-апелятивна номінація особи у «малій прозі» Івана Франка. *Актуальні проблеми дослідження граматики та лексикології* : матеріали

міжнародної науково-теоретичної конференції 4-5 жовтня 2006 року. Вінниця : ВДПУ імені Михайла Коцюбинського, 2006. С. 93–98.

66.Словник української ономастичної термінології. Упорядники Д. Г. Бучко, Н. В. Ткачова. Харків : Ранок-НТ, 2012. 256 с.

67.Соприкіна В. Д., Маленко О. О. Псевдонімікон української культурно-мистецької сфери початку ХХІ століття: лінгвістична інтерпретація : монографія. Харків : ХНПУ; ХІФТ, 2021. 264 с.

68.Сучасний арабсько-український словник. Упорядники А. Субх, Ю. Кочержинський. Київ : Дуліби, 2018. 192 с.

69.Сучасний словник іншомовних слів. Упорядники О. І. Скопненко, Т. В. Цимбалюк. Київ : Довіра, 2006. 789 с.

70.Тертишна І. С. Власні назви в контексті технотрилера М. Кідрука «Жорстоке небо»: кваліфікаційна робота магістра спеціальності 035 «Філологія». Запоріжжя : ЗНУ, 2022. 65 с.

71.Тертишна І. С. Фонові оніми у творі Макса Кідрука «Жорстоке небо». *Українське мовознавство першої чверті ХХІ століття: традиції й тенденції* : матеріали Всеукраїнської інтернет-конференції студентів, аспірантів та молодих учених (11–12 листопада 2022 року). Запоріжжя : Запорізький національний університет, 2022. С. 35–37.

72.Ткаченко Г. В. Порейоніми: своєрідність та унікальність назв засобів пересування. *Записки з ономастики*. Одеса, 2015. Випуск 18. С. 643–649.

73.Торчинський М. М. Власні назви телепередач: структура, словотвір, мотивація. *Записки з ономастики*. Одеса, 2015. Випуск 18. С. 669–684.

74.Торчинський М. М. Структура онімного простору української мови : монографія. Хмельницький : Авіст, 2008. 550 с.

75.Торчинський М. М. Структура онімного простору української мови. Частина II. Функціонування власних назв : монографія. Хмельницький : ХНУ, 2009. 394 с.

76.Торчинський М. М. Термінологія української поетоніміки (літературної ономастики). *Українська термінологія і сучасність* : збірник наукових праць. Київ : КНЕУ, 2005. Випуск VI. С. 339–343.

77.Торчинський М. М. Українська ономастика: навчальний посібник. Київ : Міленіум, 2010. 238 с.

78. Розмова з Максом Кідруком. Нова українська книжка-подорож: революція в Єгипті та секс-туристи з Нової Зеландії. URL : https://gazeta.ua/articles/culture/_revolyuciya-v-egipti-ta-seksturisti-z-novoyi-zelandiyi-u-krayinska-knigapodorozh/545832 (дата звернення : 25.08.23).

79.Хлисту́н І. В. Власна назва в українській поезії II пол. XX століття (семантико-функціональний аспект) : автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.02.01. Київ, 2006. 22 с.

80.Чуб Т. В. Вплив поетонімогенезу на образні можливості пропріальної лексики : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.02.15. Донецьк, 2005. 20 с.

81.Чучка П. П. Функціонування прізвищ у літературному мовленні на Закарпатті. *Усне побутове літературне мовлення* : колективна монографія / І. К. Білодід, М. А. Жовтобрюх, А. А. Бурячок, П. П. Чучка, К. Й. Галас та ін. Київ : Наукова думка, 1970. С. 81–89.

82.Gibka M. Functions of characters' proper names in novels. *Onoma*. С. 49–66.

83.Graf Magdalena, Literackie nienazywanie. *Onomastykon polskiej prozy współczesnej*. Poznań 2015. Seria Filologia Polska № 161. 285s.

ДОДАТКИ

Додаток А

Словник поетонімів роману Макса Кідрука «На Зеландію!»

ТОПОПОЕТОНИМИ	
I.Хоропоетоніми:	Австралія
1)територіпоетоніми	Австрія
1.1)адміністратопоетоніми	Америка (у значенні Сполучені Штати Америки)
	Арабські Емірати
	Бразилія
	Британія (у значенні Велика Британія)
	древній Вавилон
	Еквадор
	Єгипет
	Зеландія
	Ізраїль
	Імперія Олександра Македонського
	Індонезія
	Іспанія
	Італія
	Йорданія
	Канада
	Кемеровська область
	Китай
	Куш
	Ліван
	Лівія
	Мексика
	Месопотамія
	Мордор
	Намібія
	Німеччина
	Нова Зеландія
	Нубія
	Персія
	Перу
	Радянський Союз/Союз/СРСР
	Римська імперія
	Росія

	<p>Саудівська Аравія Сирійська Арабська Республіка Сирія Судан Туніс Туреччина Україна Франція Чилі Японія</p>
1.2) натуралопоетоніми	<p>Атакама Біла пустеля Близький Схід/ Схід Велике піщане море Європа Західна Європа Західна Індія Латинська Америка Лівійська пустеля Південна Америка Північна Африка Північно-Східна Сахара Полісся Сахара Західна пустеля Середня Азія Східна Сахара Чорна пустеля</p>
1.3) гідротериторіпоетоніми	<p>Індонезійський архіпелаг острів Пасхи Тайвань півострів Халкідіки Юкатан</p>
1.4) ойкохоропоетоніми	<p>авеню Маунт-Іден 22 Пентланд авеню Адлі-стрит Альберт-стрит вулиця Артема Багговутівська Каср-аль-Ніл Квін-стрит</p>

	<p>вулиця Кобрі Аль-Азхар вулиця Комінтерну вулиця Коперника Лисенка Мельникова вулиця Мохаммеда Фаріда вулиця Нельсона Симондс-стрит Стерді-стрит Тургенєвська Хобсон-стрит вулиця Шеріфа Баша вулиця Якіра Львівська площа Майдан Незалежності Окленд-Сіті Площа Аотеа площа Тахрір проспект Адлі район Маунт-Іден район Понсоби ринок Хан-ель-Халілі Сіті (центральний дистрикт) Старий Дамаск</p>
1.5) оазисопоетоніми	<p>Бахарія Аль-Харга Дахла Сіва Фарафра</p>
<i>2) віпоетоніми</i>	<p>«Каїр – Дамаск – Київ» «Київ – Москва – Пекін – Окленд» «Окленд – Шанхай – Москва – Київ» Домініон-роуд міст ім. 6 Жовтня</p>
<i>3) ойкопоетоніми</i>	<p>Абідос Абу-Дабі Абу-Сімбел Агуас Калієнтес Александрія Алеппо Апамея</p>

Асіут
Баальбек
Бангкок
Бейрут
Бергамо
Відень
Гізі
Дамаск
Дендар
Джераш
Донецьк
Едфу
Запоріжжя
Ісс
Каїр
Київ
Куско
Латакія
Лондон
Мачу-Пікчу
Мехіко
Междуреченськ
Москва
Мут
Окленд
Пальміра
Париж
Пермь
Петра
Рим
Рівне
Теотіуакан
Тернопіль
Токіо
Ушмаль
Флоренція
Хама
Хомс
Цюріх
Чичен-Іца
Шанхай

	Яшчилан
II.Оропоетоніми	Анди вулкан Котопаксі гора Кайлас Долина Смерті Іранське нагір'я
III.Гідропоетоніми	Атлантичний океан Дунай Інд Індійський океан Літані Маріанська западина Ніл Пантанал Патаканчі Перська затока Тихий океан Урубамба Червоне море
АНТРОПОПОЕТОНІМИ	
1) антропопоетоніми – найменування чоловіків	Алекс Армандо Ахмад Шафік Башар Асад Валентин Адомайтис / пан Адомайтис Віктор Федорович Янукович Влад Вернигора Грег Морган Дарій III Деня Євген Ігнатовський жрець Гаумата Захі Хавас Зін ель-Абідін бен Алі пан Кудринський Лу Лукашенко Максим Марк Райт Марко Микола

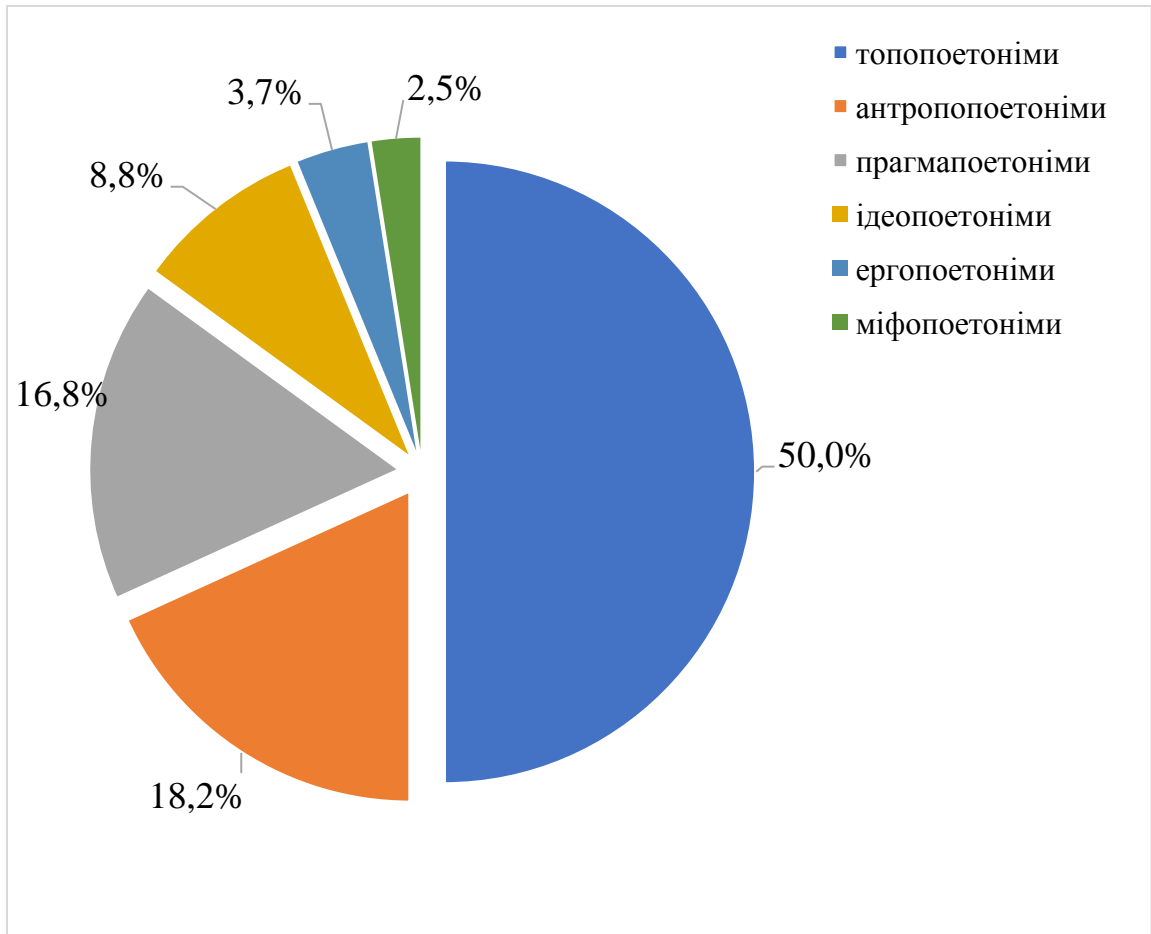
	<p>Нерон Обама Октавіан Август Олександр Македонський / Олександр Великий Олександр Педан Рем Річі Блекмор Ромул Сашко Сергій Притула фараон Псамметих III Хасан Хосні Мубарак / Мубарак цар Камбіс цар Пор</p>
2) антропопоедоніми – найменування жінок	<p>Ірина Кеті Міллс Крісті Крейг Леся Москаленко Мійя Наталя Пошивайло-Таулер Оля Фреймут / Фреймут Юлія Шабасєва</p>
3) псевдопоедоніми	<p>«Педан – Фреймут – Притула» Артjomка Ч. Буш-старший Джеймс Хетфілд Ед Хелмс Зак Галіфіанакіс Лео Ді Капріо Бредлі Купер Макс Кідрук містер Великий-Пістоль містер Гімалайські-Піки-На-Погонах містер Крута-Чорна-Уніформа містер Подивіться-Який-У-Мене-Файний-Пістоль Стівен Кінг Тернопільський Сірій/ тернопільський «Сірій» / «Сірій»</p>

4) прецепторопоетоніми	голова Пентагону директор ЦРУ Посол України президент Америки
ПРАГМАПОЕТОНІМИ	
1) архітектуропоетоніми	«Бориспіль» «Дамаск» «Лук'янівська» аеропорт де Голль Велике Савіно Верховний суд Віденський аеропорт Дубайський міжнародний аеропорт Каїрський музей Карнак кінотеатр «Київська Русь» Луксорський храм Медінат-Хабу офіс «Нового каналу» офіс Служби безпеки Пекінський столичний аеропорт аеропорт «Хітроу» радіо-башта «Скай-Тауер» Рамессеум ресторан «Веранда» ресторан «Суаре» станція метро «Нагіб» «Берестейська» Схіпхол Хатора Хатшепсут Хоруса хостел «Пентланд Бекпекерс» храм Бахуса храм Венери храм Сеті I храм Юпітера Центральна залізнична станція «Бритомарт» Центральний залізничний вокзал Шереметьєво Великі піраміди

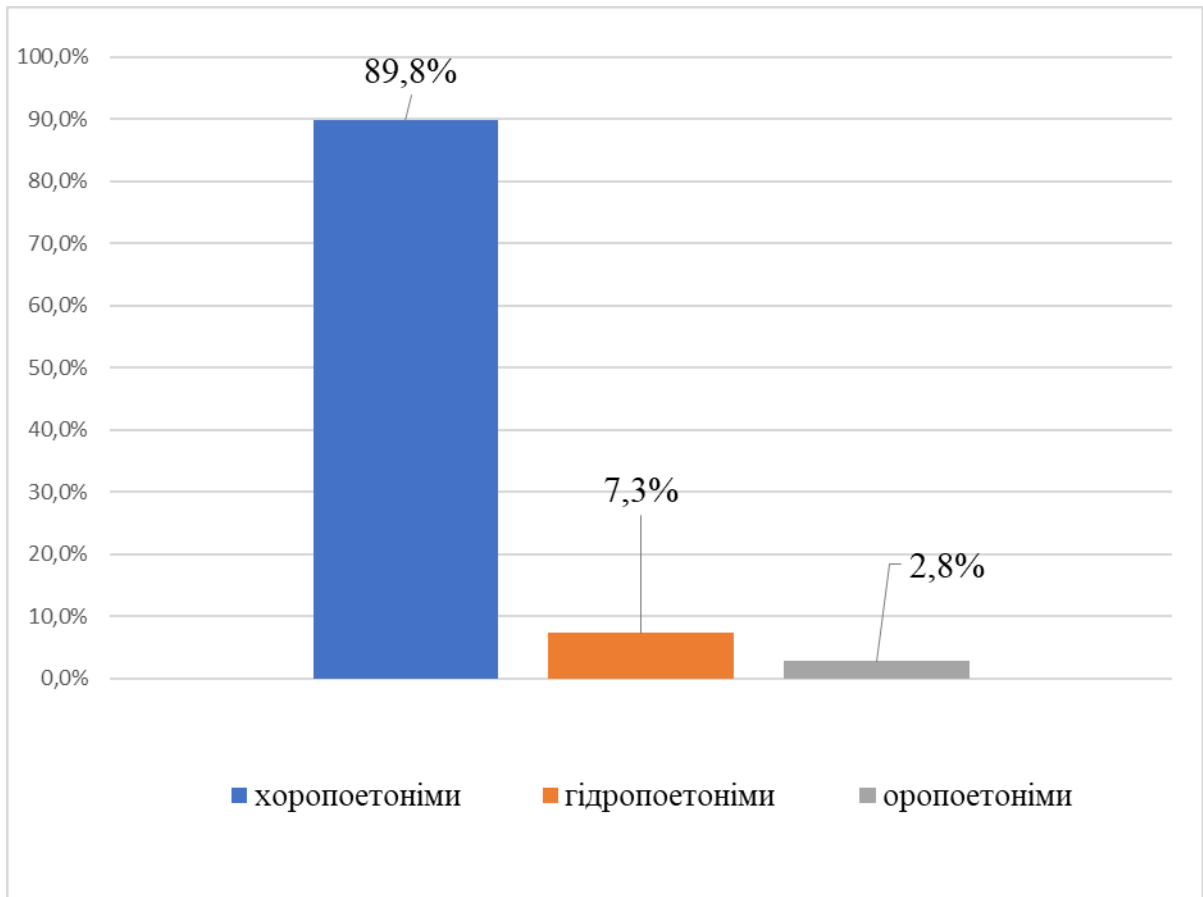
	замок Крак-де-Шевальє Морай Ойянтайтамбо Пізак Піраміда Хеопса Піраміда Чарівника Пука-Пукара Саксайуаман
2)порейопоетоніми	літак АН-225 «Мрія» Крейсер «Варяг» військовий літак «Геркулес С-130» F-16/F-16 «Fighting Falcon» МіГ-29 Су-27 Ауді А5 Жигулі Пріус Фіат М60 Т-55 Тойота М1 «Амбрамс» «Оплот-М»
ІДЕОПОЕТОНИМИ	
1)бібліопоетоніми	«Навіжені в Перу» книга «На Пуп Землі» книженція «На Зеландію!» роман «Держава страху» роман «Мексиканські хроніки» роман «Сонце, що сходить» роман «Навіжені в Мексиці» роман «Навіжені»(у значені двох книг) трилогія «Володар перснів»
2)гемеропоетоніми	«Аль-Джазіра» «Вар'яти» «Інтер» «Кореспондент» «Новий канал» «Підйом» «Український тиждень»

	«Факти» сайт Об'єднання українців Нової Зеландії
3)артіпоетоніми	«Лангольери» «Похмілля 2: Із Вегаса в Бангкок» «Похмілля» «Титанік»
4)хронопоетоніми	«Виграй дружину з України» «Виграй незабутню подорож до України» «На Зеландію!» Оклендська операція Велика Жовтнева Євро-2012 Кубок Африки Новий рік Олімпіада в Пекіні
ЕРГОПОЕТОНИМИ	
«Аеросвіт» «Аерофлот» «Фемен» амбасади Швеції, Італії, Німеччини, США і Канади в Єгипті міністерство внутрішніх справ Сирійської Республіки Міністерство закордонних справ України / МЗС Об'єднання українців Нової Зеландії посольство Канади посольство України в Єгипті посольство України в Сирії посольство Італії посольство Нової Зеландії	
МІФОПОЕТОНИМИ	
Аллах Амон Бог Боженька Господь Диявол Змії-спокусники Морфей Оракул	

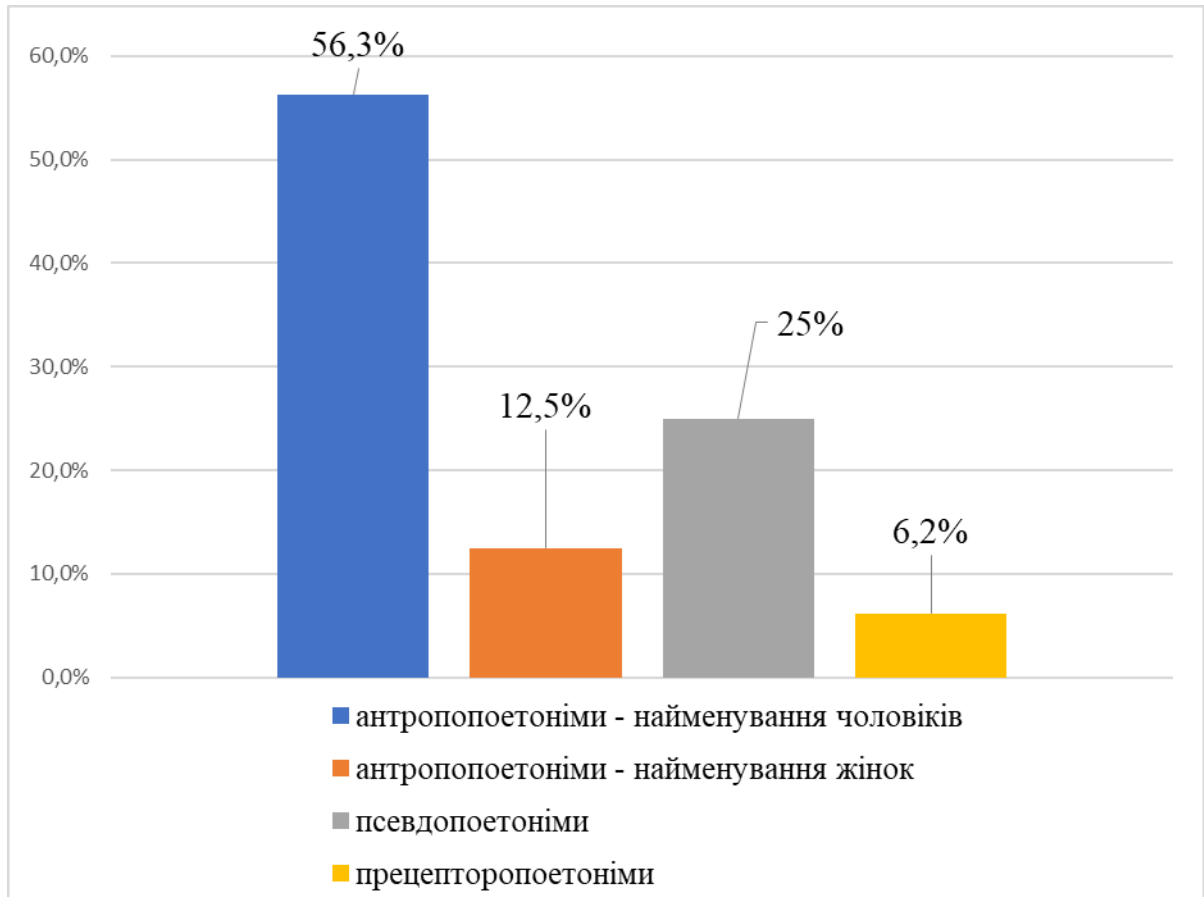
**Продуктивність вживання поетонімів
у романі Макса Кідрука «На Зеландію!»**

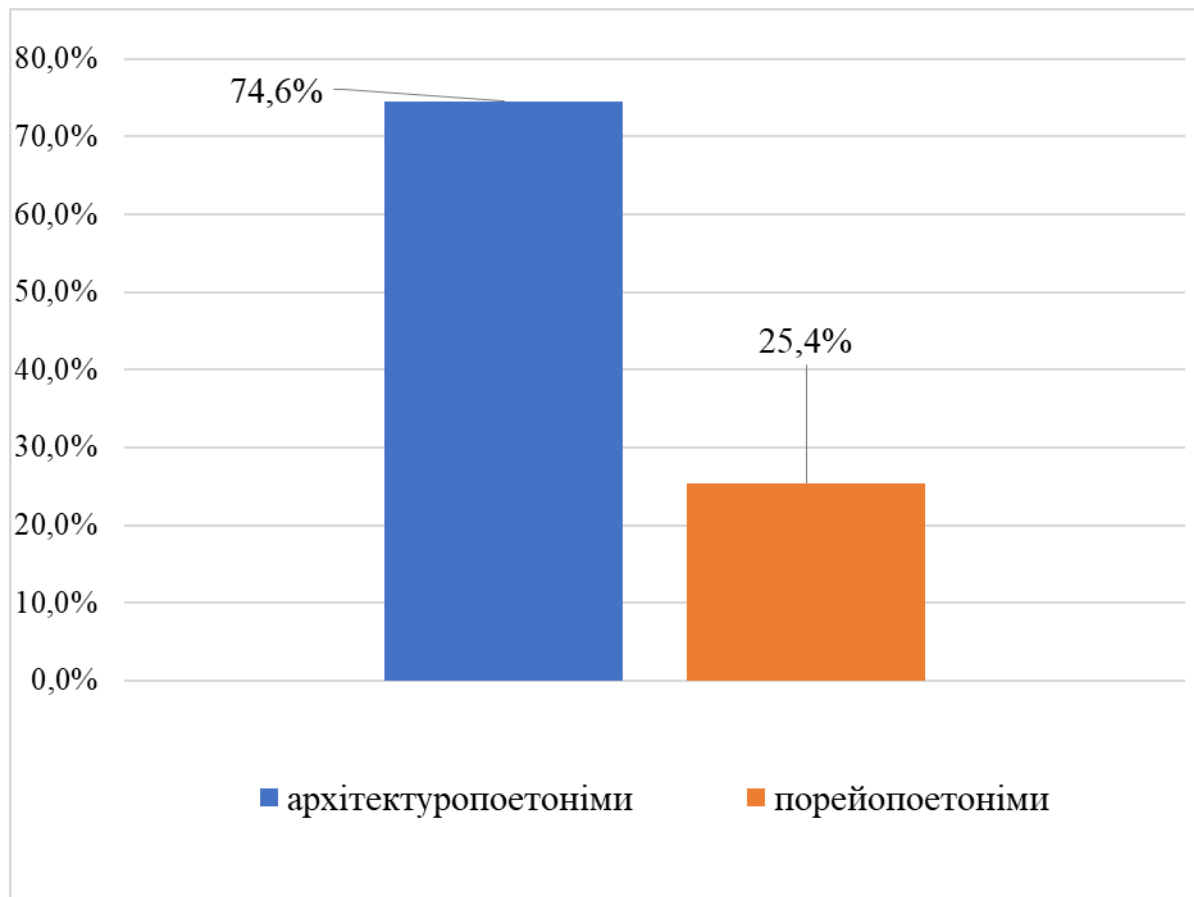
**Продуктивність вживання топопоетонімів
у романі Макса Кідрука «На Зеландію!»**

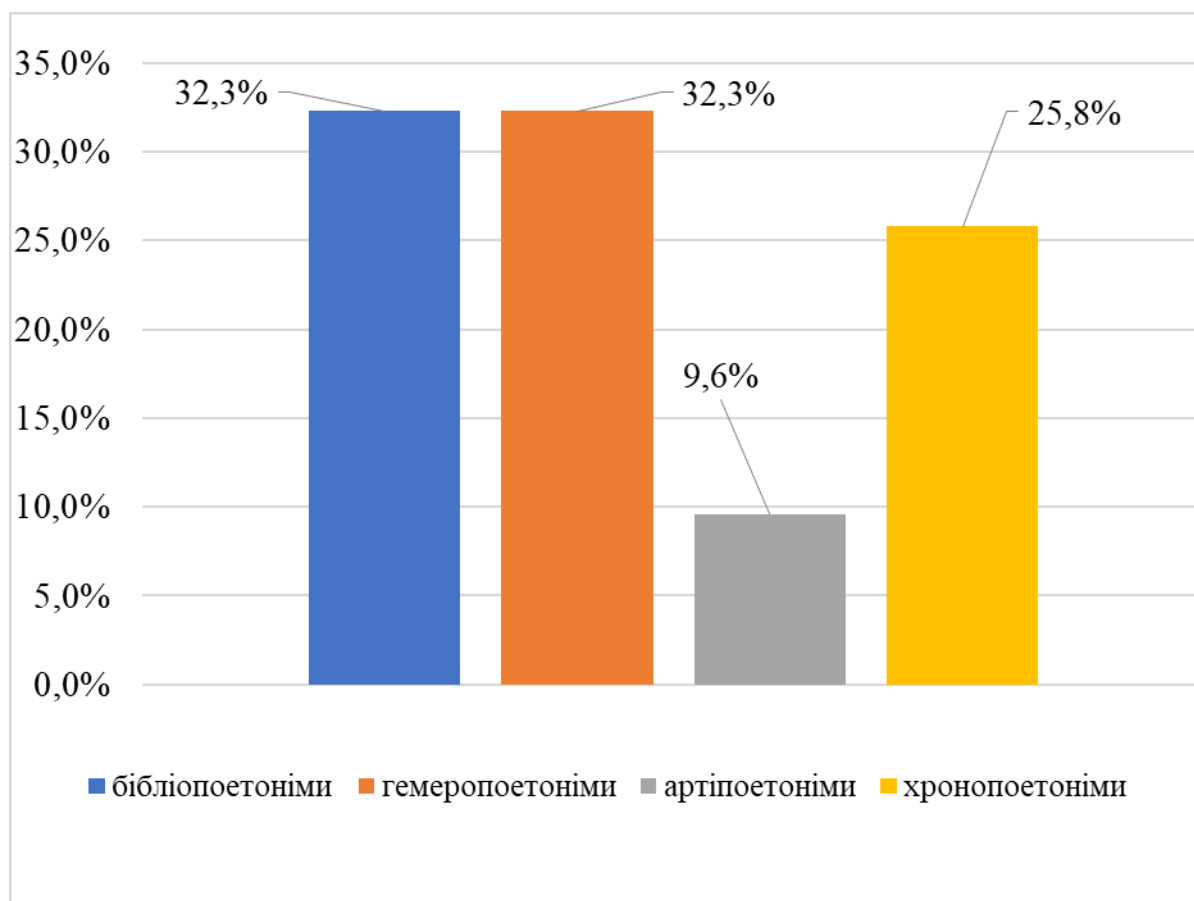
**Продуктивність вживання антропоетонімів
у романі Макса Кідрука «На Зеландію!»**

**Продуктивність вживання прагмапоетонімів
у романі Макса Кідрука «На Зеландію!»**

**Продуктивність вживання ідеопоетонімів
у романі Макса Кідрука «На Зеландію!»**

Структура поетонімів роману Макса Кідрука «На Зеландію!»